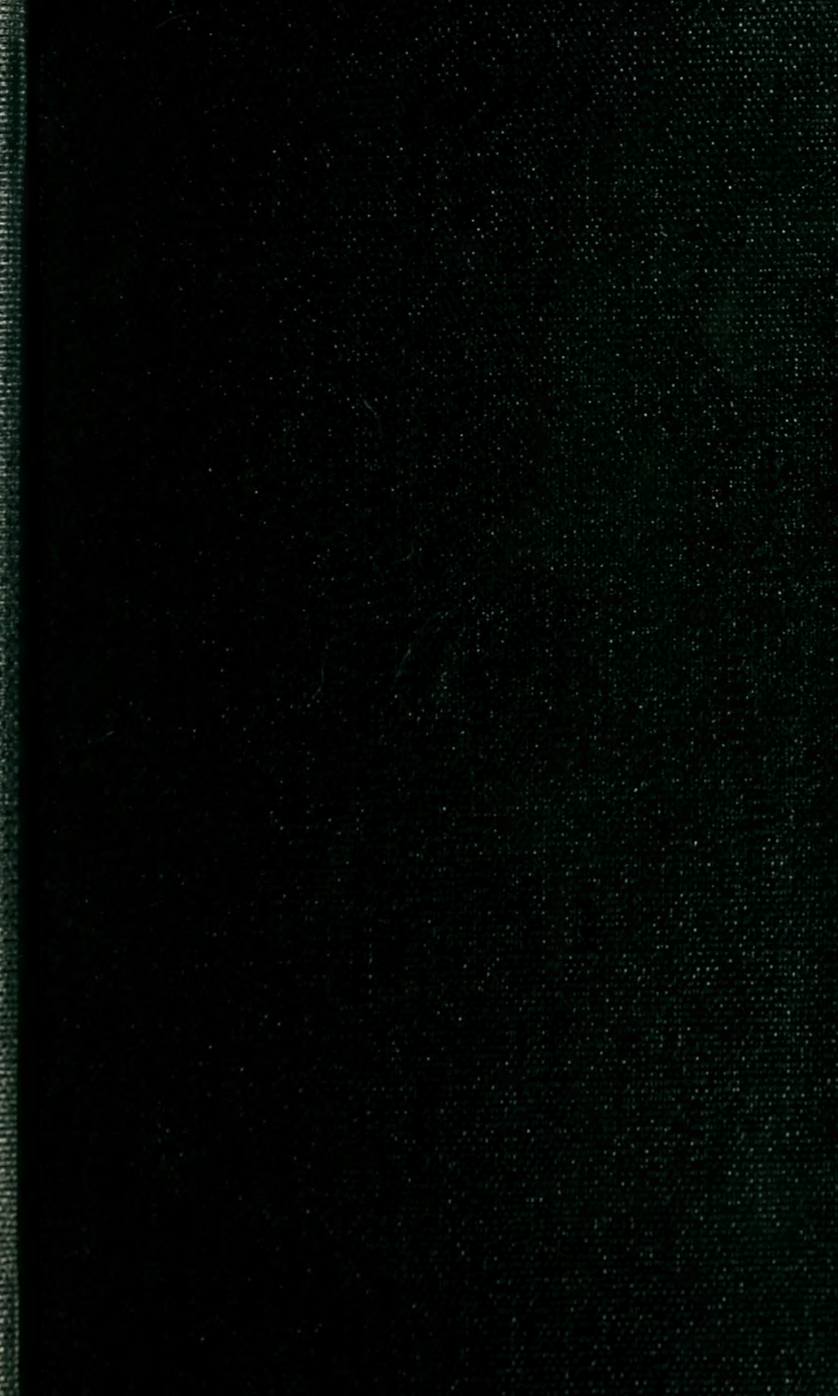

J. S. MACHAR

ŽIVOTEM ZRAŽENÍ

TŘETÍ VYDÁNÍ.

NÁKLADEM
F. ŠIMÁČKA
v PRAZE 1919

Karel Čaukovic,
1. listopadu 80

BÁSNICKÉ DÍLO
J. S. MACHARA

ŽIVOTEM ZRAŽENÍ

(IDYLY A DRAMATA.)

(1911—1915.)

TŘETI VYDÁNÍ.

V PRAZE
NÁKLADEM F. ŠIMÁČKA
1919

TISKEM Dra ED. GRÉGRA A SYNA
V PRAZE.

Paní M. Kubátové.

I.

»DĚTI«.

Vstoup do vagonu: Dobrý den! —
ah, znám jej! Doktor ten a ten —
však on též otřev brejlí skla
pohleděl ke mně náhle bystře
a očka se mu zablyskla:
Vy v našem kraji?! Drahý mistře!
Náhoda vzácná! A t. d. —
A rozhovor se rozpřede.

Byl zvědav znát mé cesty cíl
a tak jsem mu ho neztajil;
na kraj mě upozornil, na to,
jak kolem okna letěl nám,
na polí rozevlané zlato,
na řepu, jež je cukr sám,
však lid tu — zde stáh obočí —
zle alkoholu otročí.

Bylť z těch, kdož touží pomoci
své době od zlé nemoci:
potíral tabák, alkohol
a prostituci, klerikaly,

svůj k svému hlásal v kraji kol,
práv ženských zastance byl stálý,
šel v lid a přednášet si zvyk —
půl Tolstoj a půl Masaryk.

Když viděl jsem jej naposled,
byl velmi milý; jeho vzhled
— jest obr s velikými vousy —
rozjařil děti: žabky ty
svůj žertík ve všem vynajdou si,
ty byly jím jak opity,
jej honily a vřískaly
a Medvěd! na něj volaly.

I vzpomněli jsme teď těch her
a ptal se na osud mých dcer
(já chci je raděj »dětmi« zvát,
jak zarazit bych chtěl tím jmenem
běh jejich let, svých roků spád,
jenž prchá v letu zlořečeném —
nu, samošalba bláhová!),
tož na školách jsou, z domova.

A co prý dělá slečna T-ých? —
Je učitelkou v Zálesích —
však přerušil mě, ne že na tu,
že na mladší se zeptat chtěl —

Ah, na Kačátko? — Slečnu Katu — —
a v rozpacích se celý zarděl.
To žabka byla pana T.,
kde sešli jsme se tenkráte

Kačátko dře se — latina
je trýzní jeho příčina — —
Však už mě neposlouchal valně
upřeně hledě vozu v kout,
vzdych několikrát z hloubi žalně
a začal pilně oči mnout —
že se tam tenkrát naposled
ten obr v trudný roman splet!

Ba, splet se. Hodil srdce v něj
a pověděl mi celý děj.
Rozšafně tuze, jak to zvyk
všech duší vážně milujících,
obšírně, jak to milovník
vylíčí ještě po měsících,
a osou historie té
Kačátko bylo pana T.

Já poslouchal ten románek,
však nezajal mě jeho rek
a lásky jeho líčení
a všecky nádherné ty mosty,

jež pro budoucnost ve snění
si stavěl člověk čestný, prostý —
já viděl jenom Kačátko,
to malé směšné Kačátko!

To řeklo mu, že nelze jí
jej hýčkat marnou nadějí,
že nechce nésti jako žena
tu kletbu svého pohlaví,
chce studovat a rovnocenná
se jednou mužům postaví
a potom — bude nutno-li —
že sama muže vyvolí.

A řeklo mu to větami,
jež bodaly jej dýkami
a tím víc, že je vedl klid
bez všelijaké koketnosti,
že poctivě se cítil zbit
s přátelskou milou upřímností —
tak vzdychá, jak jen vzpomene
na Kačátko to ztracené.

Na Kačátko to... Dávno-li,
co žabka ta šla do školy
v sukénkách krátkých s copánkem?
Je dětí mojich přítelkyní

a psávají si tam a sem
i navštíví je časem nyní —
nu, přímo k nevíře ta věc,
však doklad zde — ten bláhovec.

Je přítelkyní dětí mých...
A vlastně přechází mi smích,
když podívám se na věc zpříma...
Kačátko... čerta... na ně zříš
a myslíš, že v něm život dřímá
a vidíš je a nevidíš
a — nezacláněj sobě zrak:
i s tvými dětmi na vlas tak...

Jich život už svou cestou jde
a bez pomocné ruky tvé...
I přechod přes běh vody rušné
si samovolně upraví,
i zahrady a zámky vzdušné
nad obzor sklenou mlhavý —
vše bez tebe... vše právem svým
a žádným tajemnůstkářstvím!

A člověk šel by tisíc mil
a dvacet řek rád přebrodil,
jen kdyby moh tam pohladit
ty ještě nestřižené vlásky.

do zdivených těch oček zřít
a slyšet první jejich hlásky!...
Vždyť všeho toho neužil...
A teď?... Sám bude... Teď už žil...

Nic víc už... Rychlík zběsilý
hřměl žalně jaks své daktyly...
Já umínil si říkati
už »dcery« místo toho »děti« —
je bláhovo chtít zaspati
a viděti a neviděti...
a bláhovější: času spád
chtít slůvky v letu zdržovat...

———

II.

HRDINA.

Na čtyři strany dlouhé psaní
a psané písmem nejistým
psal stařeček mi z nenadání,
jenž byl kdys profesorem mým;
tak nadchly jej — mí přísní soudci! —
mé Katolické povídky,
pěl hymny takřka o nich vroucí,
dal k dalším čilé pobídky,
a chtěl, bych přál mu pár svých chvil
a jedenkrát ho navštívil. —

Veliký pokoj, výhled svěží
do starých hradních příkopů,
knih legie tu stojí, leží
od podlahy až ke stropu —
tak žije tiše, osamělý,
běloučká pavučinka, kmet,
hned poznal mě, ač neviděli
jsme se už pětatřicet let,
sám ještě má pod brejlí skly
ten pohled dobrý vybledlý.

I okřikuje pěvce ptáka
a spoustou slov zve posedět,
a sotva sednu, hned mě láká
na knihu tamhle pohledět:
jsou klasici tam v úplnosti
a vesměs staré edice
s linkami vzácné spanilosti
ve vazbách řídkých velice —
»zde vizte toho Ovida,
měl rád jste jej kdys,« povídá.

A hladí jejich pevné hřbety
jak rukou tak i pohledem:
»nu, viďte, jsou to luzné světy
a bohům dík, že dovedem
dnes cítit, kterak Homer žije,
jak slunce Řecka na nás plá,
vždyť krása jejich věčností je
a nesmrtelnou duši má —
však zvířil jste svou antikou
úsudků spoustu velikou.«

Tak hovoří a ukazuje
to stáří milé žvatlavé,
hned zas mě v židli usazuje,
a hned zas k popatření zve;

nespornou chválou zmiňuje se
o dílech posledních mých let,
neb vše, co k antice se nese,
stařeček stopoval a čet
a zdá se, byl tím pyšen dost,
že v jeho rukou jsem kdys rost.

A rozohní se: »Já vám dával
vždy za pravdu a byl jsem rád,
jak s antikou jste porovnával
to křesťanství a lidstva pád.
A tyhle Katolické špásy,
(= povídky), vím, že musil jste,
když pohlížel jste v naše časy,
je tak jen spráskat zajisté —
dát argument ad hominem,
tak cíle nikdy neminem.

Blah ten, kdo sobě může psaním
i duším jiným odlehčit,
vždyť věčným vzteku polykáním
se duše rmutí, hořkne cit,
tak já to zkusil — cpali do mně
křesťanských cností ovoce,
já dravec nebyl, mlčel skromně
a dávil se jen hluboce —

až jedenkrát jsem jim to řek —«
a tu se směje stařeček.

»Náš ředitel byl z mužů božích
a tvrdý černý klerikal —
ne z přesvědčení — zbožný kožich
on z politiky na se vzal,
což tím je horší; nechci zvířit
vzpomínek šedých starý prach
a nebudu se tedy šířit
o zlobných jeho šikanách,
jen o jedné — věc nehezká —
však já jí žehnám do dneska.

Snad víte, narozen jsem v Brodě
a máme archiv, museum,
nu, museum — jak po národě
je všude mají: skrovný dům
a památek pár, které baví
snad krajany a rodáky —
však archiv náš je zajímavý
a ne tak zrovna lecjaký,
tam o prázninách rád jsem čet
ty svědky uplynulých let.

I přišly potom spolky pilné,
bych přednášel — já slíbil rád,

a když tak člověk k věci přilne,
pak umí o ní povídat,
tož zvali zas, já přeochotně
jim vykládat šel to a to,
jak žilo duševně se, hmotně
a všecko, co teď zaváto
je v pergamenech, listinách
a v časů černých hlubinách.

Náš ředitel — mám rozpoznání,
že nepřáteli kultury
jsou vždycky tihle zbožní páni,
paedagogické nestvůry —
vždy přišel ke mně na inspekci
před každou mojí přednáškou,
šel na špehy, zda snad svou lekci
si nechystám zde dobou tou,
zda učím, zkouším, jak je řád,
a jako zloděj vždy se vkrad.

Ta pravidelnost urážlivá
mě začla v posled dráždit přec —
či měl jsem, jak to často bývá,
tu školu odbýt jako švec
a potom v kvčtu honorace
se točit, dobrý společník,

a damám ruce líbat sladce
a chválit klobouk, slunečník
a večer s pány sedět, pít
a v karty hrát a sviňačit?

Či rovnala se ta má činnost
petrolejnickým úkladům?
Útokům na cnost? Na nevinnost?
Šturm proti státu základům?
Co na tom, když je volná chvíle,
že se v ta lejstra zaberu
a procházím se beze cíle
v minulých věků zášeru —
a žádají-li tu a tam,
že o těch časech povídám?!

Nu, došlo k srážce. Přišel starý
— já večer přednášeti chtěl:
Obrázky z dějin naší fary —
inspekčil, pak mě zadržel,
prý není prospěšno, ni zdrávo
mé jednání, prý nemá rád,
brát škole, nač má škola právo,
jen jí prý mám se věnovat —
a mnoho mluvil slohem tím
a hlasu tonem přátelským.

Já mlčel, nedostal se k slovu,
neb, víte, není dáno mi
být parátní a pohotovu,
mít všeho živé vědomí —
až doma, když jsem složil čelo
jak chorý člověk do dlaní,
tu se mi všecko rozleželo
a přišlo jasné poznání —
i řek jsem si: Ták? Pretenze?
A zažádal hned do pense...

Vím, vy, jenž deštěm šípů jdete
a jinak jednat sobě zvyk,
jen útrpně se usmějete,
jaký že já to bojovník!
Taková dlouhá historie
a pense — hrdinský z ní čin,
nu, slípka, která v dvorci žije,
nevzletí vzdušných do končin
a když se vznese na střechu,
už hrdinnou má útěchu.

Však nemněte, že odňato je
nám též už všecko vnímání
pro cizí velké tuhé boje
i pro hrdinná jednání,

ba myslím, že my chabí, prostí
spíš dovedeme ocenit
čin odvahy a hrdinnosti
než ti, jichž touha nebo cit
se v hrudi sotva rozvijí
a hned se činem vybijí...«

Tak stařeček se rozhovořil
a pokračoval dál a dál —
šel do pense, svůj svět si stvořil,
v němž absolutně královal,
neb v souboru svých drahých věcí
odpůrců sotva jakých měl,
až na rebela pěvce v kleci,
jenž rád se hlučně rozkřičel —
a toho v každé vteřině
kmet znal už zkrotit hrdinně...

III.

PŘÍPAD PANÍ ANNY S.

Já ztrnul — večerník mi z ruky kles —
list úmrtní tam: paní Anna S.
skonala dneska — náhle za jitří —
a pohřeb bude míti pozítří —

Má dobrá známá. Časem přicházela,
když to neb ono překládati chtěla
a radila se. Ruska byla rodem,
židovka ruská. Prošla mimochodem
půl Evropy, i naši Prahu znala
a v Bernu linguistiku studovala.
Veliké černé oči, cvikr na nich,
vlas divě lez jí po bělounkých skráních,
vydala knihu básní v divných prosách
o vášních, extasích a tuberosách —
pak zmoudřela a tiše vdala se
a začla nosit hřeben ve vlase.

A psala prosou poctivou a přesnou
to, ono. Do hor odjížděla s vesnou
a v podzim vracela se čilá, svěží
a plna plánů. Člověk řek by stěží,
že ji by mohl život nějak tísnit.

Muž zbožňoval ji. Co jen mohla vysnít,
to splnil všecko. A přece paní Anna
tu a tam přišla mračná, zadumaná,
mluvila těžce a slz přívaly
jí v černých očích jaksi čekaly.

A jindy přišla veselá a čilá,
jak pěnkava si mile švitořila —
den na to mdlá zas, jazyk její něm,
tak smýkalo jí jaro s podzimem.

Posledně — jak je tomu dávno asi?
dva měsíce snad — přišla, usedla si:
že chce psát nyní knihu o Gercenu —
mám-li co o něm — znám-li jeho ženu,
že manželství jich vzešlo z lásky vroucí
a změnilo se v peklo ve horoucí —
a Gercen potom v doby proud se noře
v plamenných soudech vybíjel své hoře —
leč co ta žena jeho zoufalá? —
Ten problem prý by ráda zkoumala.

A náhle se jí slova vzlykem chvějí
a oči se jí v slzách potápějí:
Prý celý život, když jej člověk pozná,
je hádanka tak příšerná a hrozná!

»Což hoře? Já bych děkovala bohu,
že nést je smím... že vůbec trpět mohu...
Však zoufalo je, když tak život jesti
řetězem dlouhým tak zvaného štěstí!
Vždyť, jak děl Goethe, všecko snese se,
jen řada krásných dnů se nesnese.

Tak mně je... hleďte... jak bych plula lodí:
den za dnem klidný bez otřesů chodí,
a slunce plá a všude jasno leží,
a nevíte, zda loď ta s vámi běží,
či stojí někde... Zrcadlo vod plaje
a světlo na něm klidným leskem hraje,
nic nehýbe se, člověk by v ně vlít,
by rozbil jeho jednotvárný klid!...

Mám muže... vzor všech mužů stělesněný...
hors concours... sen jen snít jej může ženy...
povolný ve všem... vzbuď jej po půlnoci
k procházce v prales — nebude ti moci
odmluvit slovem — — ba, on budit ani
se nedá, neb mi vyčte všecka přání
už na očích a vyplní je předem,
než slovo řeknu. Pomaže mi medem
minutku každou, dny mé pocukruje
a týdny v oplatky mi zabaluje — —

a neví, jak mi hnusna sladkost ta,
že zšílet mohu z toho života!

Já prosívám ho: Pavle, drahý hochu,
nech bít mě, prosím, s osudem se trochu,
hleď, život můj je tolik štěstíplný,
ty tak mě balíš do heboučké vlny,
že dusím se už! Dej mi vydychnouti!
Což nemohl bys na té naší pouti
bouř improvisovat, jež rozkypělá
by naším klidem trochu pozachvěla? —
A dobrý muž se na mě zadívá
a nerozumí — jen se usmívá.

Ach, kdyby lát mi chtěl co hospodyni!
Na prádlo zlobil se a na kuchyni
a jednou jen chtěl srazit vztekle dolů
některý talíř s poledního stolu!
A kdyby rozhořčil se nad tím, oním,
že zahálím neb parádu že honím —
a kdyby jednou — rozpálené skráně —
zved ruku proti lícím mojim k ráně!
A nic. A nic. A nic. Jde za dnem den
a stále máme dusný klid ten jen.

Oh příšerní jsou osudové lidští!
My oba nejsme pranic erotičtí

a vášní závratných my vždycky prosti,
omamných chvilek, muky žárlivosti
a hněvů vražedných my neznáme —
jak františky dva pouze doutnáme.
Filemon... Baucis... Prve pravila jsem,
že nemám touhy — — jednu však mám časem:
jak jen se příležitost nahodí,
vyskočit ze čtvrtého poschodí — —«

Tak povídala... A já nepřikládal
významu tomu. Mnohý člověk spřádal
mi bídu svou už lecjak před očima —
já mluvit nechám je, neb v řeči dřímá
dar podivný: tak lehce ona plyne
a z nitra nálady s ní nehostinné
se berou spolu... mluví tak a o tom
a v duši mívá svatý pokoj potom...

Teď, když jsem přečet ono oznámení,
já zarazil se... Neboť v okamžení
každičké slůvko, ona zpověď celá
z poslední setkané mi duší chvěla
a strašně přísný výraz dostávala.

Ne, nevěřím, že jen tak dokonala...
Víc jistě za tím... Stojí na té lodi...

Den za dnem v jednotvárném jasu chodí...
A není tmy... A všude plno světla...
A není rány, jež by náhle vletla
v to zrcadlo a rozbila je v kusy...
A chápu touhu, jež je rozbít musí...
A chápu, že v ně člověk v posled vlít,
by roztříštil ten strašně šťastný klid...

IV.

ČEKANKA.

Bureau . . . Vzduch zkažen. Pleš se bělá
nad každým stolkem v pořadí,
v služebních vráskách leží čela
a pero pochod provádí
po papíru, jejž veškerenstvo
ctí tady jako veličenstvo
a při němž vlastně lidé jsou
míň či víc přesnou mašinou.

Svět pro sebe. Má svoje zvyky,
své tradice a zákony,
své šašky, štrébry, úkladníky,
buřiče, Napoleony —
jenže ti osudové jejich
zde nehřmí bouřných ve peřejích,
jen pomalu se vysnují,
jako když kapky bubnují.

A chlebodárců humanita
v těch těžkých časech nynějších
i dívkám příležitost skytá
si dobyt potřeb vezdejších,

tak pojí dobré s užitečným,
neb dívky hnány citem vděčným
se v každou práci pohrnou
a za mzdu pranepatrnou.

V rodinu jednu záhy smísí
se ubohé ty včeličky,
a každý klobouk závidí si
i barvu každé pentličky,
a hlavně — každý mužský pohled
rodinný odklizuje ohled
a včelky hned se v boji zlém
pobodou ostrým žahadlem.

A žijí, zkyselí a rvou se
pod tíhou sudby netečné...
Ty hezčí zavčas ohlídnou se
po pěšinečce bezpečné,
kam — dávajíce všecko v sázku —
svůj život pošlou na procházku
v říš snů a žárů do dálky
a bez průvodu morálky.

Tak Poldi octla se v tom úle,
Vídeňka, ne však tradiční:
jde zmlkle, plaše, beze vůle,
nad citery hrou ráda sní,

nic graciesní, ani hezká —
nu, žádná Vídeňačka dneska,
spíš řekl bys, že ten tvor
ze štyrských zabloudil sem hor.

Obličej plochý, uzel vzadu,
zrak vodový a ztrnulý;
sedla si skromně v slední řadu
podobna čerstvé cibuli,
nic nemluví, ba nemá ani
snad zájmu pro jich povídání,
cibulka šikmo skloněná
jen do práce je vnořena.

Jde všecko zponenáhla tady...
Čas lezl krůčky línými
a vyrovnal ten život mladý
v úplný souhlas s druhými. —
Už poslouchala dobrodružství,
v němž hlavní roli hrálo mužství
a zřetelně jí bylo vhod
pár kluzkých lapit anekdot.

A konečně i touhu měla
se vmísit v hovor účinně
a ráda by tak vyprávěla
jim o té oné hodině,

o avantuře na ulici
neb někde ve tramwayi hřmící —
však látka jí vždy chyběla
a básnit málo uměla.

Den co den slyší věci nové
a Poldi tak je lapala,
jak v příloze by žurnálové
po kuse roman čítala —
tak všecko měla v evidenci,
co která řekla o milenci
a srdce její nemálo
k těm příběhům všem stenalo.

Mik do divadla denně chodí,
kde hercem milý její je,
a s Elsou veřejně se vodí
kýs kadet infanterie
a chytrá Julča do svých tenat
lapila kupce, jenž je ženat,
a potřeštěná Estera
s úspěchem koše pátera.

A líčí procházky se, styky
i rozmluvy se citují
a dary dané milovníky
od stolu k stolu putují —

však po straně už slovo přísné
tu onu rozhořčeně křísne
a za největší duše skvost
se prohlašuje počestnost.

Co platny však ty theorie,
když zkyslé jsou a studené!
Když osamělé srdce nyje
po trošce toho plamene!
Když všecky touhy tíhnou jinam,
když každá šla by ku hostinám,
kde vzhoří skráně, rty a zrak —
ať vstup se platí všelijak!

Tak jednoho dne, oheň v lících,
i Poldi přišla konečně
a světla v očích mžikajících
jí plají jaksi horečně,
svou denní práci odstrčila
a tajuplně prohodila,
že nejspíše se místa vzdá
a že se asi záhy vdá.

Tak? Cože? Kdo on? Od všech stolů
k ní přilétají dotazy —
už tedy má svou areolu,
už k romanku též přichází.

už také stoupla její cena,
neb jenom mužem platí žena —
nu, poví jim a neztají,
ať závistí pak pukají!

Má souseda, už několikrát
se potkala s ním na schodech,
on mimo ni se vždycky vykrad
a červenal se, ztajil dech —
až dneska setkali se zase,
tma byla, on ji objal v pase
a aniž jí byl slova řek,
vtisk vášnivý jí polibek.

Co víc? No, nic víc. Nutno znáti,
co před tím přihodilo se:
jak musili se potkávati,
jak vždy ji měřil v úkose
tak s obdivem a rozpačitě —
muž, z něhož láska činí dítě,
jenž příhodné ždá náhody
vzdát zbytečné se svobody.

A věru nic víc? Pak to ale —
ne, nedala jim domluvit
a jako lvice vytrvale
hájila svatý jeho cit;

jen příručím je, v příjmech zjista
však víc má než náš prokurista
a v obleku a manýře
hrá skutečného rytíře.

Nu, vyslechly ji, usoudily,
že není člověk tuctový,
žeť způsob lásky jeho milý,
že dojista se vysloví —
a mezi sebou její chtivost
a velkou jeho zdrželivost
zlé podrobily kritice
a smály se jí velice.

Dny šly. A Poldi stále stejně
i věřila i doufala
i milovala neochvějně
a zvrátiti se nedala;
on dosti často mimo prolet,
jej neodvaha musí bolet,
neb smutný je a červený
a pohled má tak zmatený.

»Nechápe netroufalost jeho,
že lze jen tenkrát ženě žít,
když může ve vzdání se všeho
jak břečťan k muži přitulit?

neb muž je vším, co v ženě hárá,
nač myslí, oč se bojí, stará,
co zkrátka osou jejích dnů
a obsahem všech nočních snů.«

Ach stalo se pak jednu chvíli,
že do rýnského Kolína
se přestěhoval kommis milý,
ten zdrželivý hrdina,
byl zdrcen as, vždyť neměl ani
sil ku prostému sbohemdání —
však Poldi může doufati,
že čas jí ho zas navrátí.

Dny, týdny, měsíce i roky —
ni slechu. Poldi čekala...
Psát netroufá si černooký,
neb neví — tu se usmála.
I zhub a zbledl v zpomínce jí,
až budilo to soucit její
a byla by mu nejraději
slíbala s očí beznaděj.

Pak poslala mu pohlednici:
tam pozdrav s výzvou průhlednou,
by to, co musil v duši stříci,
teď vyslovil už najednou —

obrázek nad tím dojímavý
— dvě vlašťovky jak hnízdo staví —
byl vyvolen co nejlépe
a podepsala: Vaše P.

Nic na to. Za čas něžné psaní
jde do rýnského Kolína:
by pamatoval slůvkem na ni,
že ona tolik vzpomíná,
adresy že se dověděla,
že nejraděj by rozechvělá
šla k němu místo psaníčka
a že jest jeho celičká.

Zas ticho. Velký obdiv provál
ji k tomu muži. Jaký rek!
On všecky svoje city schoval
a žije z trochy vzpomínek,
čist životem se stále nese
a žádné ženy nedotkne se — —
tak trpitel rost ubohý
až kamsi k modru oblohy. — —

Ach, v takém bureau nikdy neví
ni oko dobré, soucitné,
kdy první vráska v čele zjeví,
kdy bílý vlas se zakmitne —

sic ponenáhla, ale jistě
se stárne v nehlučném tom místě,
kde dny tak bez významu jdou
jak v řece vlna za vlnou.

U stolu hovory se snují,
jak obyčejně. Změnily
se hrdinky, jež vypravují.
Už časy valně zbělily
Mik, Esteru, a Elsu, Juli.
Už ztrpklé rety tiše špulí
a poslouchají noviny
té oné svěží dívčiny.

Divadlo, koncert, automobil,
náramek, boa, prstýnek —
jak čím kdo si čí přízně dobyl,
jsa tvůrcem drahých vzpomínek —
zde vykládá se. Tváře plají,
ty starší hořce naslouchají
a myslí sobě: Času zvrat
též vás naučí poslouchat...

I Poldi poslouchává zticha...
Jen někdy v sdílné hodině
se rozpomíná na ženicha,
jenž žije v dálném Kolíně,

o jeho lásce mluví, touze,
jak v romanech je najdem pouze
a dodá: žel, že nedoufá
a přijíti si netroufá.

A důvěrou zvlášť obdařené
se ptá, zda nechtěla by s ní
jet někam v čase dovolené
na levný lístek okružní,
snad přes Solnohrad do Mnichova,
vše prohlednout, co kde se chová
a potom plouti po Rýně
a zastavit se v Kolíně...

Stárnutí není milým darem,
však konečně už by se vzal —
leč nemoc jde s ním ráda párem,
té nevíš jak bys odolal —
ach, Poldi jaksi brní údy,
při chůzi ztrácí pocit půdy,
je něco tu, co nějak zvou
doktoři svojí latinou.

Jde nejistě a křečovitě,
jak natažený automat —
oh, kdyby věděl — jak by hbitě
sem přiletěl a pomoh rád!

A vlekala se od dne ke dni
k té práci monotoní, všední,
až jednou přišel záchvat zlý
a ve špitál ji odvezli.

Ležela. — Napište mu řádku,
adresa jeho tak a tak,
že zle je Poldi, nebožátku,
a aby přilít jako pták,
že čeká, pište, Poldi čeká
se žhavou duší na člověka,
jenž v jejím žití kraluje
a jejž jí Osud dluhuje. —

A čekala, když umírala:
— On zpozdil se a přijde k nám,
je dobře, že jsem tak mu psala,
já trpět už ho nenechám.
On přijde, potom začnem žíti,
já všecko chci mu nahraditi — —
tak těšila se veselá
dne toho, v kterém zemřela.

Na věnec z kamelií bílý
jí včelky v bureau sebraly

a k pohřbu se jí dostavily
a některé i plakaly.
Pár dní pak hovoří se o ní,
soud k mírným výkladům se kloní,
pak časem jen se vzpomíná —
až ztichne za ní hladina.

V.

DIGITALIS.

Vy víte, jak to v lázních chodí:
sedíte s lidmi u stolu,
sem tam se pohled, slůvko hodí
a za pár dní jste pospolu
jak odedávna staří známí,
svůj životopis sdělí s vámi,
stav rodiny, své zkušenosti,
ba, pátrá-li se chvíli jen,
jste podle jistých okolností
se známým jeho příbuzen.

Tak bylo letos. Ke stolu si
pán s dámou ke mně přisedli,
on robustní je, hezký, rusý
a zajímavě pobledlý
a ona — vůně zavoněla,
když lehce na židli se schvěla —
jak sylfida je tenká, něžná,
má oči modré andělské,
vlas plavý, roba drahá, sněžná,
chic Vídně, krajky bruselské.

On rytmistrem je u hulánů,
na stav svůj hrdý velice,
je cele oddán zeměpánu,
má velké smělé ambice,
neb Zofčina to touha stála
mít brzy muže generala,
prim hráti v celé garnisoně,
a dům vést plný nádhery,
mít lokaje a revír, koně
a dávat skvělé večery.

A dál a dále vyprávěli,
neb ten, kdo mluví, baví se,
— a že prý je to roman celý —
jak poznali se, vzali se:
sylfida byla na studiu,
po skvěle vzatém gymnasiu
z ní byla slibná filosofka,
jež dovedla dřít do rána —
tu přišel hulán, vzplála Zofka
a vzala sobě hulána.

Nu, romanem však mohlo býti,
jak svědčil každý okamžik,
cos jiného — to spolužití
a jejich prapodivný styk:

neb její oči, mlčela-li,
v něm jaksi neklid vyvolaly,
a řekla-li co, zaohrocen
se každý výraz tak zdál být,
by v něm, jenž míň byl řeči mocen,
moh vzteklý pohled roznítit.

Dny míjely. Tu koncert, výlet,
tu picknick v trávě paseky,
tu s hulánem jsem vyjel střílet
i v karty hrál s ním bezděky —
a se Zofinkou na procházce
o ženské trochu o otázce,
o Vídni, Pratru, Kahlenbergu,
o císaři a o dvoru,
o Schnitzlerovi, Altenbergu
jsme byli v čilém hovoru.

Až jednou řekla: »Tušíte to —
— nad sílu člověk nemůže —
já chci se ještě tohle leto
dát soudně rozvést od muže.
Náš svazek lží je, komedií,
já hanbou mřela bych, že žiji,
a dovedou-li jiné nyní
otročit ještě mužům svým —

já nechci býti otrokyní,
já pouta svoje odhodím.

Muž takový! Jen sobec, hrubec,
karbaník, pijan nemírný,
kulturou barbar, vědou trubec
a s atmosferou konírny —
už přes tři roky ženou mu jsem,
tři roky zalykám se hnusem:
on postrachem je eskadroně,
neb jako se mnou mluví s ní,
a rád má snad jen svého koně,
jeť arci jezdec precisní.

Však slovy práská jako bičem
a bije vším, co v ruce má,
a kolikrát — hnán zhouby chtíčem —
smrt připravoval oběma —
mé síly jsou už vyčerpány,
mé nervy jsou už přetrhány —
dál nelze! A přec milovali
jsme se kdys žárem takovým,
že v celé Vídni jsme se stali
pro lásku vůbec příslovím!«

Tu zaplakala: »V noci byla
zas hrozná scena. Po jedné

mě ruka jeho probudila
a jen mi v oči pohledne,
už laje. Prohrál v kartách zase.
Já k odpovědi vzchopila se,
a tu on teprv rámus ztropil,
že dům se třás v tu hodinu,
a takhle za hrdlo mě chopil —
mám dojista tam modřinu.

Dám rozvést se, mám-li být živa.
A věna svého se zbytkem
(co neprobil, co ještě zbývá)
a s obrazy a nábytkem
já půjdu do své milé Vídně,
žít budu zálibám svým klidně:
mít menší dům tam pronajatý,
mít v zimě svoje večery,
zvát komponisty, literaty
a jít do dvorní opery.«

»A muž váš — co těm plánům říká?«
Jen pohodila kadeří:
»To víte, zvyk to násilníka,
že v možnost vzpoury nevěří.
Kůň jeho také nevzepře se
a ranám vzdor jej stále nese —

a ostatně jsem přesvědčena
— muž žádný sebe nezradí —
že kterákoli jiná žena
mě docela mu nahradí.

Teď k manevrům se odebere,
a já chci k advokátu jít —
vím, překážky jsou v cestě steré,
však musím, musím zvítězit —
jsem takto člověk? — Jsem já žena?
Vždyť jak bych byla uzavřena
s bestií nerozumnou v kleci
pro rozmar její surový —
a já mám právo žíti přeci,
nuž, rozbiju své mřížoví!«

— — — — — — — — —

A hulán? Jednou odpoledne
sám přijde ke mně do bytu,
vzal cigaro a ze spod vzhledne:
»Tak už jste vyslech necitu?
Už řekla — však se chlubila mi,
jak pochopena byla vámi —
no, víte, z těch úst nejdou slova,
z těch úst jdou jehly, špendlíky —

vbít do těla je člověkova,
v tom umělec je veliký.

Dá rozvést se? Nu, s pánembohem,
jsem hotov. To mě mrzí jen,
že v ohledu to bude mnohém
veliký skandál. Vysvlečen
tu člověk je před kamarády
a jako v snu si neví rady:
neb mluví-li, tu těžko říci,
má každé slovo závaží,
a mlčet? Hloupé. V každé líci
je něco, co tě uráží.

Já mohu svědčit, co to roste
z těch dnešních ženských studií:
dáš do školy to děvče prosté
a zpět ti dají bestii.
Co ta vymyslí za trápení,
jak ta ti v každém okamžení
tak nonchalantně, nekrvavě
zná život z těla ubírat —
a ty si jenom jedeš k hlavě
a víš, co je to umírat!

Jsi vesel — k medvědu tě rovná
a mlčíš — ostře vyčte ti,

že pohledem ji práskáš zrovna;
cos řekneš — dá ti věděti,
že nevíš, kdy žil Alfons Šestý,
žes nečet Marka Pola cesty,
a neznáš, kolik Scipionů
kdys bylo v Římě pravěkém —
ví bůh, jen když mám eskadronu,
já cítím se zas člověkem!

Nu, sláva bohu! Odejedem
teď na pár neděl v závětří —
co je to, nebýt bit tím hledem
a dýchat jak pták v povětří,
to nikdy nevysvětlím světu!
Manevry máme — práce je tu,
štrapácí, shonu, žízně, zlosti,
však což? I kdybych zdraví dal,
já jedu na ně s veselostí
jak děvče na svůj první bál.

Jsem vůbec kým v té podlé službě?
víc zvířetem než člověkem —
jen v noci, když se její tužbě —
eh, spráskal bych se, ďas to vem!
Mě ona šatí, ona živí,
já příživník jsem, který civí,

jen jak jí přijít na tobolku,
jak okrást ji, jak vzít jí mír,
jsem s taškáři a lotry v spolku —
a to jsem voják, oficír!«

A hulán, jako podťat, na zem
s hlasitým vzlykem sebou švih,
do koberce vtisk čelo rázem
a ležel tak u nohou mých
a vzlykal hlučně, křečovitě —
»Rytmistře, vždy jste jako dítě!«
A tak jej vzhůru k sobě táhnu —
jak list se chvěje: »Já to vím —
na její život, čerta, sáhnu,
však sebe jistě zastřelím!

Což myslíte, že se jí zbavím?
Že doopravdy pustí mě?
Ten rozvod, na svou čest vám pravím,
nemyslí ona upřímně.
Jen nový rozmar jde jí hlavou,
být mučenicí zajímavou —
na šíji sedí mi, krev pije
jak zajícovi lasice
a seskočí mi teprv s šíje,
až padnu ve prach silnice.«

— — — — — — — — —

Den na to musil hulán milý
jet na manevry. S bohem dal
a uzavřený, zasmušilý,
knír kroutě v kočár usedal —
»Což — nepojedem na nádraží?«
se paní Zofky maně táži.
»Nu — pro mě!« Lehký oheň přelil
jí lícemi. My vyjeli.
I hulán pohled rozveselil,
však oba tvrdě mlčeli.

Vlak připraven. Jen lehce ruky
se dotk jí rtem. Vstoup do vozu
a odtud pohled plný muky
k ní upřel stoje v ochozu.
A ona jakby neviděla,
po písku slunečníkem jela —
stroj dýchá — bílý dým se táhle
do výšky sune k oblaku —
už signál zní — v tom ona náhle
vletěla k němu do vlaku.

Tak prostovlasá. A už jedou,
jen v oknu ještě kývli mi,
tou lící ona mdlou a bledou,

on kníry svými rusými —
a už jsou v dáli...

Co dál? Pranic.
Povídka došla svojich hranic.
Známosti z lázní — vždyť to víte. —
Jste zpovědníkem bezděky
a zítra jen se rozletíte,
už zmizíte si na věky.

VI.

BEATUS ILLE . . .

Já vlastně míval jsem vždycky
v svých tužbách sklon dost idylický
v to[illegible]braci:
mít domek — ale chraňte bozi,
by ze mne byl pan domácí,
jak hned by myslit mohli mnozí,
jenž tyje ve svém činžáku
z nás nájemníků-chudáků —

Ne. Domek skrovný v slohu prostém,
kde měl bych v oknech slunce hostem
a rozhled v širém obzoře,
kde na blízku by potok tekl,
pár stromů stálo na dvoře —
však jsem to vše už veršem řekl
a vytisk v knížce té a té,
a tož si to tam shledáte.

Tam zvíte, co by těšilo mě
ze všeho nejvíc v tom mém domě:
mít na dvorku houf drůbeže,
dne valnou část se dívat na ni,

jak bez kulturní žije lže,
jak rve se, potýká a shání;
má komiku to divadlo
a lidských snah je zrcadlo.

Ký div, že aspoň jedno leto
jsem vyhovět chtěl touze této?
A v zatoulané vesnici
já pokoj najal v bílém domku,
kde před oknem měl silnici,
na dvorku skutečně pár stromků
a — co mě chytlo nejvíce —
ty husy, kachny, slepice.

Tam sedám v osluněné straně
a se zájmem se dívám na ně:
shon neustálý, boj a rej,
hoď drobet — vše se po něm řítí
a vraždily by nejraděj
pro kousek toho živobytí —
a když je chvilka k veselí,
pak ve prachu se popelí.

I povaha je v každé jistá:
hle kachna — chytrák egoista
a husa — žvavý flegmatik
a kohout — rytíř nesobecký,

jak zrnko najde, spustí křik
a svolá k němu slípky všecky,
zře s důstojnou pak reservou,
jak o jeho se nález rvou.

On vůbec nemá trestů, výtek
pro žádnou z těch svých favoritek:
ať sebe hlučnější jich svár,
přehlížet zdá se shovívavě
sultanských očí jeho pár,
že rozoumku má málo v hlavě
ta každá slípka bujará —
má rád je, víc se nestará.

Ty slípky mají chvíle snění:
ustane náhle ve shánění
a hlavu nahnouc zvědavě
k azuru upře jedno oko,
snad diví se, že ve slávě
je rozepjat tak převysoko,
že plovou po něm oblaka —
pak poskočí a zakdáká.

A paní, u níž trávím v nájmu,
má asi radost z mého zájmu:
kdykoli vyjde z kuchyně
— a vyjde kolikrát tak denně —

než hledne po té družině,
vždy podívá se zaníceně
a vděčně k mojí lavičce
a hlavou kývne kratičce.

Dvůr, jen ji spatří, hned k ní pílí.
Už slepice ji obklopily
i husí signal z koutů zní,
a s polorozpjatými křídly
se všechny ženou kvapně k ní,
i kachny s potoka ji shlídly
a běží krokem houpavým,
až hlavičky se třesou jim.

Teď stojí v kruhu: sem tam stranou
ta ona družku klofne ranou
a zase zdvihne hlavičku —
»Nic nedám vám teď, nesyty vy!
však počkáte už trošíčku!
A takhle vždycky na mne cirí!«
mně vykládá, však zřejmě, že
ji těší láska drůbeže.

»Ty, Filko, styď se! Kššš! Jdi, Mici,
ty myslíš jenom na pranici!
Pojď, Vrabečku můj ubohý!
Čečetka hodná vajčko snesla?

A nemůže ňák na nohy?
A Bleška se až na strom vznesla?
Jsou jako děti!« — obrací
se ke mně paní domácí.

Klid zosobněný je ta žena,
obtloustlá, trochu nachýlená,
dobrácký pohled otvírá
důvěru tvoji, řeč má milou,
jen stín ji trochu zastírá,
šat čistý, zástěrku vždy bílou —
vzpomínám na ni v tyto dny
jen jedním: člověk příjemný.

Dá slovo slovo, věta větu
a přátelský styk hnedle je tu
a stojí se a povídá —
tak během několika hodin
se člověk leccos dovídá,
poměry sousedících rodin
a to a ono tam a sem,
tak stávaje se tuzemcem.

A konečně se také doví,
že není nad los ženy-vdovy
nic smutnějšího na světě,
má starou služku, ta je hluchá,

tož péči této havětě
dá všecky fondy svého ducha,
vždyť jinak stojí v světě tom
jak v pláni opuštěný strom.

— A příbuzní, což žádných není? —
Toť právě její utrpení,
že na tucty jich v světě má,
jsou s mužovy i její strany,
leč s těmato i s oněma
jsou všecky pásky zpřetrhány,
s ní oni přerušili styk,
co příbuzný — to protivník.

Otázku němou uviděla
v mých očích. Tedy vyprávěla:
Je z rodiny dost bohaté,
mělť velkostatek otec její
v krajině — znám snad — té a té.
Když vzrostla, jak už v obyčeji
je výchova těch našich dcer,
máť zavezla ji v Sacré-Coeur.

Neměla hlavu otevřenou
pro vědu pro ni připravenou:
jde prabídně jí frančina,
i fysika, i gramatika,

při dějepise usíná
a jen že růžence své říká
a při mších pěje s lahodou,
ji udržuje nad vodou.

Pak láska se jí v srdce vkrádá:
Renata, sestra svěží, mladá,
jež přírodopis přednáší,
číms nadzemským se být jí jeví,
zjev na tom světě nejdražší,
k ní všecky city duše děví
jak ke slunci květ točí se —
i roste v přírodopise.

Ba, v druhých předmětech též roste,
neb Renatino slovo prosté
ji do učení pohání,
pro pohlazení spokojené,
pro blahosklonné usmání
se do studia přímo žene
a nadře to i docela,
kde slůvka nerozuměla.

Sny její tiše při tom kvetou:
až bude jednou plnoletou,
chce světu navždy s bohem dát
a sem se v jednu celu schýlí

a dá si vlasy ostříhat,
šat černý vezme, čepec bílý,
žít bude život přesvatý
u drahé sestry Renaty.

Sny dívčí!... Vy jste bublinkami!
Z kláštera jela se slzami
a doma hnedle okřála —
když vzpomněla svých předsevzetí,
už hlasitě se zasmála:
Zde život zajímavý letí —
a klášter! Jednou za týden
však Renatě přec píše jen.

A dlouho korespondovaly —
však poví, jaké konce vzaly
ty výlevy jich vzájemné.
Je doma. Vše se kol ní točí
ochoty plno dojemné,
rodiče, bratří, šafář, kočí —
je krásno žít, je rájem svět!
Osmnáct smavých dívčích let...

Snad hodin Renatiných plody,
snad vrozeno jí od přírody,
či obojí — teď začala
se zajímati o zvířata

a celé dny se dívala
na kachny, husy, na kuřata,
na slípky, jejich záliby
a zvyky, směšné pohyby.

Sny její — děvčata sní stále —
se obrátily nenadále
k snů dívčích metě poslední:
ach, vdát se v čisté hospodářství,
žít s mužem v shodě nevšední,
té drůbeže mít celé cařství —
toť vše, co srdce ráčilo,
co pro život by stačilo. —

Zhas otec, poraněn byv koněm,
i máť odešla brzy po něm
a jeden z bratří přejal dům —
ten druhý, ten je inženýrem,
neklidným oddán svojim snům
kdes potlouká se v světě širém
(o obou nyní málo ví,
neb s ní už dávno nemluví).

Jdou roky. Její ráno šťastné
se zatemňuje, zvolna hasne,
den přišel s šedým mlčením.
Když počet roků dívce roste,

dům otcovský je vězením,
a zvlášť když zvyky dávné prosté
brutálně odklizeny jsou
zánovní paní švakrovou.

»Dne jednoho, jak větrem přivát,
inženýr bratr přijel. Dívat
se po nás, jak řek, kraji všem,
a snad i postarat se o mě,
neb přijel se svým přítelem
a ubytovali se v domě —
na koho hlednu, nese vstříc
mi zasvěcenou přejnou líc.

Nám všem se líbil přítel jeho,
muž hezký, jmena proslulého,
a konec konců všeho byl,
že nevěsta se ze mne stala
a svatba byla, za pár chvil.
Já arci maličko ho znala —
však což? Vždyť všecky rosteme
pro x, jež mužem zoveme.

Ostatně, kdo ví? Jiná žena
snad mohla jím být oblažena —
mí bratří, moje švakrová
teď ještě po všem, co se stalo,

vám přisáhnou tak do slova;
jak říkám, znala jsem ho málo —
nu, přít se s nimi nebudem —
jsmeť jedni druhým osudem.

Všem připadal on z dálky z blízka,
jak jiskromet, jenž ohněm trýská,
řeč duchaplná, humor, vtip
a v hlavě bystré smělé plány,
a nikdo nedovedl líp
zabavit ženy, chytit pány —
on slovně kde se objeví,
vykouzlí radost, úsměvy.

Byt najat v městě. Zařízení,
že rovného mu nikde není,
půl palác a půl museum.
A dveře u nás netrhly se,
byl stále hostí plný dům
a stále sedalo se k míse —
a mně v tom hluku, víření
vám, věřte, bylo k zbláznění!

Já nevím, jak ta ona žena —
já jak bych byla uzavřena
do nečistého zvěřince,
kde zvěř si v lidském šatě chodí.

tvář ukrytou má ve šmince
a ústa jejich lži jen rodí
a v duších podlost — bůh to ví,
proč, k čemu mumraj takový!

A to byl živel muže mého.
On zlato ducha velikého
proměnil vesměs v měďáky
a bez ohledu, kdo je chytí,
je házel v tyto hlupáky,
jich radosti chtěl svými míti
a býti centrem očí těch
mu bylo smyslem těch dnů všech.

Jak trapně míjely mé týdny!
A při tom vám byl ke mně vlídný,
žert stále na rtech veselý —
a já se zalknout mohla steskem
po dnech mých, které zmizely,
po zákoutí tom prostém vesském,
po stromech, mráčcích letících
a po svých husách, slepicích!

Já sestře Renatě jsem psala.
Ta ihned v odpověď mi dala:
vytrvat ve všem u muže,
že takový je osud ženství,

že řád se zvrátit nemůže,
že přisahala jsem poslušenství
i církev při muži v tom jest —
los ženy: dát se mužem vést.

Já nemohla. Já muži řekla,
že život ten mi trýzní pekla,
ať věno mé si ponechá,
chci mít jen malý domek kdesi,
v tom že má bude útěcha,
že on i od mne oddechne si,
vždyť musím být mu pokutou
tou tváří svojí mrzutou.

Jen usmál se. Řek vtipné slovo,
že chci mít ono Horacovo
Beatus ille... Já však dál
jej prosila a neustala.
On chvíli jaksi přemítal
a řek, že by se na čas dala
má touha splnit. Za pár dní
jsme koupili zde stavení.

A představit si nemůžete,
co potom přišlo! Do doupěte
jak vosího by píchl jste!
Švakrová, bratří, kde kdo psali,

výstrahy, soudy přejisté
mi do domku sem posílali
i předpovědi případné,
že osud můj zle dopadne.

I Renata, má láska prvá,
že klid můj dlouho nepotrvá
mi ostrým listem věštila,
já vzepřela se proti Bohu,
já proti církvi zhřešila,
co za tu vzpouru čekat mohu?
Já porušila manželství,
mně vypovídá přátelství.

A muž můj? Jistě o všem slyšel.
Když za uherský měsíc přišel,
dotk vtipem se těch ortelů —
však myslím, že mu lahodila
ta posice: v kruh přátelů
nes sudbu, již já nastrojila,
lord Byron trochu — dámy zvlášť
ten romantický láká plášť.

A žil. A jak žil, pane drahý!
Nu, nevyčítám. S jeho dráhy
já sešla bez všech nároků.
Já měla, jak jsem sama chtěla,

ten domek, něco úroků,
má hluchá Anna se mnou jela —
však bůh ví, proč tak souzeno:
vše bylo přiotráveno.—

On přišel jednou. Hotov s jměním
a strhán prázdným lopocením,
nemocen na smrt. Čtrnáct dní
tak sedal, jak vy sedíte tu,
a díval se v to hemžení
a našel zájem na mém světu
a řek mi to. A doznal sám,
že jeho život byl jen klam.

Zhas v loktech mých. A naposledy
své příbuzné jsem zřela tedy,
když totiž k pohřbu přišli sem.
Ti zas mi dali, pane drahý!
Že necitou a sobcem jsem,
že vraždila jsem jeho snahy,
ba, bratr řek mi, že jsem já
v něm udusila genia!

A mně se jenom slzy lily —
nač mluvit? K slovu nepustily
mě proudy soudů přísných zlých.
Ach žena! Víte, každá žena

v těch situacích kritických
je k smrti předem odsouzena —
kde stéblem muž se zachrání —
měj trám si — marné doufání.

Teď chápete, že jsem tak sama?
Nu vidíte, tak je to s náma.
S mou Annou není hovoru
a mám-li tedy prázdné chvilky,
jdu to toho sem táboru,
jdu mezi tyhle repetilky
a mluvím, abych docela
řeč lidskou nezapomněla.

Však ony mršky rozumějí!
Vidíte, zrní na mně chtějí,
viď, Filko? Co ty, Vrabečku?
A Kapistránek durdit zdá se,
no, zakokrhej, chlapečku!
Tak počkejte!« — A kolebá se
svým vážným krokem do síně
a řinčí klíči u skříně.

VII.

VLASY.

Předmluva.

Ta stará romantika vlastně
je věc dost směšná. Člověk ví,
on napsat Byronovy básně,
že nebude v nich hrdinství
prokletých duší, mračných vzdorů,
upírství, všelijakých sporů —
ne: tak a tak se příběh stal
z těch a těch složek — pranic více;
pak ovšem žandarm, kriminal
a po případě šibenice.

Chtěj-nechtěj, blížíme se maně
Živote tobě, mistře náš,
jak z prostých prvku nečekaně
romany, dramy zapletáš,
jak dráhu každé duši udáš,
jak vyrusti z ní osudu dáš,
jenž vládne jí pak na vždycky —
a vše jde klidně, bez výkřiku,
máš humor, máš spád tragický
i — střízlivou svou romantiku. — —

I.

Já proved svoje vyrovnání
se svými Němci dávno již:
jsem pánem já, jsou oni páni
a rozdílů zde nevidíš,
mně nepřeloží cestu stéblem,
já s Gröbrem srovnám se i s Löblem
a za pravdu mi kde kdo dá,
že šejdíř to či hlupák chlubný,
kdo řve dnes jmenem národa
a mlátí vlastenecké v bubny.

Ba, jsou i lidé mezi nimi,
k nimž cosi sdílně láká tě
a časem svazky přátelskými
se spojíte dost okatě:
jsi jako doma v bytě jeho
i do okolí vídeňského
děláte spolu výlety,
svých žití znáte celou sferu
i dáte si to řídké »ty«
a řeč vám nepřekáží věru.

Zde míním Franka. Byl mne starší,
vysoký, statný elegan,

nes plavé vousy patriarší
jak kdysi Hermann Sudermann,
zrak modrý, ruce vypěstěné,
prsteny na nich drahocenné,
šat jeho byl vždy bezvadný —
byltť jedináčkem otce, matky
a ot, továrník pořádný,
byl zemskými dost nadán statky.

Frank patří k oné četě tady
vídeňských židů-estetů,
již mají všecky předpoklady
vynikat lecčíms nad vše tu:
má vkus ne zrovna každodenní,
má cit i smysl pro umění,
je vzdělán, svět mu otevřen,
jist úspěchem je v každém kroce —
však hřivny sterilní spí sen
a strom je stále bez ovoce.

Neb ve všem k špičce jde, kde není
už ani možno dále jít,
kde nastává jen přelomení
a vše se musí odhodit,
jde, třeba v básních, za obratem,
kde poet už je akrobatem —

a proto s modní Francií
je knihkupecky v styku stálém
a z Němců rád se opíjí
Georgem, Rilkem, Hofmannsthalem.

I z přírody je vykořeněn
a hluch a slep se zdá být k ní
a celým duchem už je včleněn
do adjektivních pomnění —
je červen, kraj kol žárem dýše,
on ztracen kams si říká tiše:
»měsíce cudná hostie«,
»zčeřených smutků chvějné prouhy«,
»umrzlé sněhu lilie«,
»šílení jezdci mojí touhy« —

V divadle je to Shaw, jenž lámat
zná smíchem jeho vážný klid,
též při hře Schnitzlerových dramat
se umí silně rozohnit,
kde duchaplnost poskakuje
kol osy, požitkem jež sluje —
a třebas život jinak jde
a Vídeň de facto je jiná,
on citat, scenu vynajde
a s citem si ji připomíná.

I náboženské jeho vztahy
dost modní byly — nechával
problemy ležet v prachu dráhy,
buď vyhnul se jim a šel dál,
neb oddekretoval je jinam;
a jednou — jak se rozpomínám —
jdem mimo kostel, ze vnitř tek
proud kadidla, zpěv, varhan hřmění,
tu palcem k dveřím toče řek:
»Co platno? Bez smyslu to není...«

Mám dodat, ve věcech že lásky
má zkušeností celý stoh
a s Don Juanem bez nadsázky
že vítězně se měřit moh?
Má všelijak je zaplaceny,
neb všelijaké poznal ženy —
s Weiningrem sic se shoduje
v inferiorní theorii,
však v praxi bere, kupuje,
jak jen sběh příhod nadhodí ji. —

Však tohle nebylo, co svedlo
mě s ním, ač znám ho řadu let.
Až Osud hodil svoje sedlo
na jeho nezkřivený hřbet,

až skočil na něj, vbod jej v boky,
že milý Frank se pustil v skoky
a letěl jako šílený,
až dech mu vyšel, až se svalil,
pak vstal, zrak vlhkem zastřený
a hlas se vzlykotem mu zalil...

II.

A všecko přišlo zpolehynka.
»Pojď,« jedenkrát mě vyruší,
»zjev ukáži ti z Maeterlincka
a ve vídeňském ovzduší.
Uvidíš, že jej budeš cenit
a já, tak chtít se jednou ženit
— vím, musil bych jen talent mít
k úloze hlavy domácnosti
v té pohádce jen zakotvit
chtěl lodí bych své budoucnosti.« —

Je vila skryta v stromů houští,
stůl venku pokryt ubrusem,
a lípa, jež jej stíní, pouští
kus slunce vedle kusu sem.
Tři dámy jsou tu. Nastrojeny,
jsou asi předem připraveny

na neobvyklou návštěvu —
tak dáváme si porce frasí
a společenských úsměvů,
až každý se pak k stolu sází.

Máť a dvě dcery — jisto. Paní
je líbeznost a ochota,
však v očích má už odříkání
žen, prošlých strastmi života;
z dcer starší, Bob, je plavá, svěží,
svítící pleti, v očích leží
jí humor vlídný, neškodný
a v budoucno když pohled letí,
slib věrný je v něm po vše dny
oddané ženy, matky dětí.

A druhá — zvaly ji jen Lina —
jak z pohádky elf hebounká
(»toť tedy Maeterlinckovština!«)
je skoro choře bleďounká —
však nevidíš v tom obličeji
leč velké hnědé oči její,
stuartské oči mandlové,
jež, samy nehybné, kol sijí
sny tiché noci májové —
jež mohou stát se tragedií.

A vlasy její — věční bozi,
jak bujný, dravý je ten proud!
Jsou spjaty sic a přece hrozí
se s drobné hlavy rozběhnout,
vítězným tmavým pláštěm skrýti
to filigránské živobytí
a lesk svůj vzácný modravý
s temena, skrání rozlít mocí,
by zářil kol té postavy
co roba panovnice Noci. —

Co nad hlavou nám včely v davu
na květné letí chumáče,
co paní nalévá nám kávu
a pobízí brát koláče,
co Lina, pohled do daleka,
ví bůh, kde myšlenkami těká,
co chvílemi Frank zahoří
a za pohledem tím jde v dáli —
Bob se mnou klidně hovoří,
jak bychom se už leta znali.

»Co díte k poslednímu Bahru?« —
A Frank se vmísí znalecky:
»Nu, zůstává si věren k stáru,
má stále háv svůj věštecký,

ač vlastně cestářem jen tu je,
jenž jiným dráhy připravuje —«
a tak se mluví tam a sem
o umění tom starém, novém,
máť slouchá s trudným úsměvem,
a Lina chvilkou vpadne slovem.

A začne potom o klášteru
a o historkách z oněch dob:
tam bylo švábů — v nočním šeru
šly zabíjet je často s Bob;
šat vykasán byl před tou zvěří,
i sebírala od všech dveří
svých spolužaček střevíce,
Bob svítila a v ticho hluché
praskali, umírajíce
jak mandlí skořepiny suché.

A jednou — k nezměrné jich hrůze —
šváb jeden rány necítě,
na zadních noh pár vzpjal se tuze
a zahrozil jim střelhbitě,
pak, tykadla zle napřažená,
rachotil zlobně k nim se žena,
Bob sekla svíčkou — vletěly
v svůj pokoj, klíč písk v zámku chvatně,

vší silou dveře držely —
až bylo jim pak jaksi špatně. —

Bob červená se: »Nač ty krámy?
Vždyť je to směšně nechutné!«
Však Frank dí rychle: »Cítím s vámi,
mám averse též ukrutné,
mně hnusem pavouk ku příkladu« —
a případů už hned má řadu,
kde vyděšen byl tkalcem tím.
I Bob i máti povídají,
co Lina zrakem stuartským
tkví zas už v bůhvíjakém kraji...

III.

»Nu, co jí říkáš?« »Jaksi chorá,
ba, bojím se — snad souchotě — «
»Já neznám luznějšího tvora
v svém celém dosud životě!
Toť báseň, která s nebes sklouzla!
A o tom švábu — co v tom kouzla!
Znát sebe — jak děl Sokrates —
a vědět, je-li ve mně atom
ku hlavě domácnosti dnes —
kdo ví, jak byl bych dneska na tom!«

»Má otce?« »Pan Fürst na Grabenu,
ten velký obchod zlatnický,
muž velmi řádný, svoji ženu
si nevzal pranic prakticky —
Italka chudá od Torcella,
však dnes už zcela zvídeňčela,
jaks pozoroval na řeči.
Nu, obchody teď nejdou skvěle
a jí prý klíma nesvědčí —
což udělat jim spasitele?«

IV.

Toť podívání nudné hodně,
když láska koho v pěsti má!
Jak náměsíčník nerozhodně
jde se slepýma očima,
bol směšný s plytkou slastí střídá,
kde neptáš se, on odpovídá — —
Ach, rdíš se, když ti napadlo
nad figurou tou směšnou bědnou,
že na vlas tohle divadlo
jsi světu skytal a ne jednou!

U Franka byla ovšem jiná:
byl za-, však nijak milován.
Ta pohádková drobná Lina

jak z ledu byla. Byl jen štván
tím stavem, jejž zval nejistota,
byl ze snů vyštván do života
a ze života štván byl v sny —
a Lina — neznala či znala —
svůj klidně pohled záhadný
v ty zmatky jeho upírala.

»Má rád vás duší roztouženou,«
já řek jí. Vyšpulila ret.
»Chtěl by vás míti svojí ženou.«
»Já za živý ho nechci svět.«
Pak dívala se chvíli k zemi:
»A vezmu ho, když připíše mi
pro život rentu, přisahne,
že po odavkách před kostelem
na levo v míru odtáhne,
co v pravo já zatočím čelem.«

V.

Frank láskou získal — pokud ovšem
v té nemoci co získat lze —
střízlivý rozhled dostal po všem
a nestál už tak ve mlze
estetického svého sniva;
citovat přestal adjektiva,

ba, přírodě byl navrácen:
jdem deštěm vrchů po úbočích,
rve vítr nás — on vzdychne jen,
že krásně tu — a slzy v očích.

A jednou na mě takto vypad:
»Je problemem — a kdož to ví,
zda není docela to případ
Penthesiley Kleistovy?
Odmítá — miluje snad skrytě
a v posled odhodí to dítě
ty romantické nesmysly?
A proč ne? Jsem přec člověk slušný,
jsem vzdělán, nikde odvislý
a nemiluji život rušný.«

A jindy touží: »Kdo mi poví,
co nedoved bych za to dát,
jen jeden pohled sametový
na sobě cítit spočívat!
Ty vlasy rozpustit a směti
v nich žhavou hlavu potápěti
— a víš, jak voní vlasy ty?
Jak hořké mandle — Ach, ty cítit,
být ve tmě jejich ukrytý,
jen tělem jejím dát si svítit!... .«

A jindy běsní: »Jsem to sketa,
jsem zbabělá to příšera!
Což pak mi někdy za ta leta
už odolala některá?
Jsem zbaven sil i zkušeností?
A ona v té své nevinnosti
že by snad ženou nebyla?
A — hrome! — jinému dát časem,
co přede mnou tak chránila —
já zardousím ji jejím vlasem!«

VI.

Nebylo důvodu ji škrtit.
Za pár dní přišel se smíchem:
»Jdu novinkou tě, brachu, zdrtit,
jsem, poslyš, šťastným ženichem!
Jak obchod jsme to uzavřeli:
se svědky k notáři jsme jeli
a o smlouvě se dohodli —
a dobře tak — teď člověk vidí,
že k našemu jen pohodlí
jsou tyhle vynálezy lidí.«

»Co? Jaká smlouva?« »Víš, je žena
a vázne obchod tatíkův,
ta druhá také nemá věna

a dnes vyhlídky zlatníkův
jsou bědné dost. Půl milionu
jí musím dáti v chvíli onu,
než odjedeme k oddavkám —
pak, že se netknu jí, tam psáno,
a přec-li snad, že přísahám,
že volna je zas — chacha, ano —

i s penězi. Ten žertík smělý
já podepsal, toť vtipná věc.
Půl milionu — dám jí celý,
můj táta vydělá zas přec.
Jak vážná byla k zulíbání
při komickém tom spisování!
Co vylezá z té hlavičky,
jež z pohádek se právě vrací
a neví, za čas kratičký
v jaké se octne situaci!«

VII.

Já zašel gratulovat Lině.
Byl Frank tam. Byli u stolu
v té staré lípy vonném stíně
a vymlčeni pospolu.
Bob nese skleničky a víno:
»Nuž, přiťuknem si, slečno Lino!«

Jak stroj se tiše pozdvihla
a v očích, ztracených zas v dáli,
se na mžik hořkost zamihla
a v očích Bob zas slzy stály.

VIII.

Sál květy voní, světlem plane.
Jsme ve Sachrově hotelu,
manželé a my, svatebčané,
jen úzký kroužek přátelů.
Cinkají nože. Prosou, básní
se řeční — refren všeho: šťastni!
Frank září. Růže krvavě
vytryskly Lině v obličeji
a oči její zvědavě
se sálem stále rozhlížejí . . .

IX.

Dne druhého už byla doma,
a ještě v šatě svatebním,
žár v očích, s horečnýma rtoma —
tak časně z rána vpadla k nim.
On zrušil smlouvu! Zvíře je to,
vraždila by jej v chvíli této!

Šat měla krví střísněný.
On rval se s ní až do té chvíle,
kdy z úst jí trysk proud červený —
pak sed a mlčel zarputile.

Ulehla. Ještě tu a tamo
krev přišla. Zvíře uštvané...
A za čas bylo nám už známo,
že vícekráte nevstane.
Já šel tam, ptal se. V této době
nikoho nepouštěla k sobě.
Zle — hůř — vše jednoslabičně.
O Frankovi pak ani slova.
Jen domýšlí se rozličně. —
Snad odjel tehdy do domova.

Bob jedenkráte chytila mě
a vedla pod strom lípový —
prý Lina vzpomněla též na mě
a to že mi vše vypoví:
»Ta Lina — bože — ještě dítě
a co v ní pracuje vše skrytě!
Života znalost, vědění,
co jiný získá dlouhou prací,
to ona při svém mlčení
zná jakous divnou divinací!

Ach, včera měla chvíli sdílnou:
»Jdi, Bob, a přines nůžky mi« —
a ručkou, pojednou zas silnou,
projíždí vlasy černými
a stříhá si je. Lino! křičím.
»Vždyť víš, že budu brzy ničím,«
mi odpovídá s úsměvem.
»Ty vlasy rozdej. Tomu dáme
ten pramen, ten té, tyhle M.« —
tak obmyslila všecky známé.

X.

Pak s černým rámem oznámení
jsem dostal. »Lina Fürstova«
a »slečna«. Pranic víc tam není.
Tak prý to sama do slova
si diktovala. Podepsáni
jsou po rozhodném jejím přání
co pozůstalí truchlící
jen rodiče a Bob. A s díky
odmítá věnec, kytici
a vůbec všecky účastníky.

Však na hřbitov na rozloučenou
jsem vypravil se tehda přec,

vrb smutečních tam zakryt stěnou
Frank stojí jako zločinec.
Hled na mě sprahlých očí mukou
a pokýv jenom trochu rukou,
tak patřili jsme z podálí,
až přišli, mrtvou ukládali
a hlasně nad ní zaštkali
a ze hřbitova zas se brali.

XI.

Frank sklonil se nad krypty kámen,
tak jak ta mrtvá dole tich,
jen křečovité chvění ramen
je svědkem slz se deroucích
a v hrdle mocí zardousených.
Když vstal, měl v očích pozamžených
lednové pláně mrtvý klid:
»Tys dostal,« dí mi, »vlasy od ní?
Vím, jak je dala rozdělit,
nu, byli k tobě velmi hodní —

a ke mně též. Vždyť chtěli vrátit
mně peníze ty. Poslouchej,
vděčností žití chci ti platit:
ty vlasy její . . . ty mi dej.

Tak velká nebude tvá škoda
a mého žití episoda
jich zasluhuje nejspíše...
Nic nemám po ní. — Nevzpomněly...
Chci památku mít, fetiše —
dej mi ten pramen... ale celý...«

Já dal mu jej. —

XII.

Po dlouhém čase
jsem onehdy jej zase zřel.
To bylo v korsu na Ringstrasse,
chtěl přejít — já jej zadržel.
Byl rozpačit, jak by se styděl,
že minout chtěl mě, ač mě viděl,
pak sebral se a pustil v běh
řeč starým zvykem. Že jel světem,
že vzpomínal mne za let těch
a zde že stavil se jen letem.

Že žije nyní v plánech nových
a velké dílo spisuje:
»Rys neženský žen Ibsenových«
(a proto Norskem cestuje) —

měl jiný plán sic rozložený,
stanovit totiž cenu ženy
dle dokumentů autorů
od Saloma až k Weiningrovi —
však po důkladném rozboru
jej zavrhl a pojal nový.

Na tvorbu Ibsena svou prací
dá spoustu nových hledisek
a zvrátí soudy generací,
má úžasných už výpisek —
Bahr předmluvu pak napíše mu —
Klimt slíbil linky dělat jemu —
tisk obstará mu Drugulen —
je v práci ovšem na počátku —
sto výtisků chce tisknout jen —
a jeden dá mi na památku. —

———

VIII.

TOSKA.

Toska znamená v ruštině nejen to, co naše **teskníce** a německé **Heimweh**, nýbrž také žal, nudu a únavu bezúčelného života.

I.

Lizočka byla u nás hostem. —
Lizočka Michajlovna jednou
s úsměvem otevřeným přišla
se vzkazem ke mně od Soničky,
od Soni Petrovny, mé Rusky,
mé římské cesty souputnice,
jež pozdravuje prý mě tuze
a Lizočku mi odporoučí.

A osud Lizoččin byl tento:
Prý pravitělstvo petrohradské
si usmyslilo byt jí schystat
na břehu řeky Jeniseje —
však ona, člověkem jsouc volným,
na Sibiř nijak nezvědavá,
povrhla něžnou péčí vlády
a pevně rozhodnuta vyhnout
se nucení i domlouvání,
s pašportem Sary Aronovny
proklouzla šťastně přes hranice
a teď je tady, mezi Šváby,
v té Vídni, jež jí tak je cizí
jak oblast řeky Jeniseje.

Já pomoh, jak se vůbec dalo:
dal různé pokyny stran bytu
a stravy, zvyků, mravů Vídně,
na památnosti upozornil,
ku vycházkám jí doporučil
Kahlenberg, Schönbrunn, Prater, Dornbach,
a zval ji přijít, sdělit dojmy.

A přišla. Jaksi rozpačitě
a hříšnicky se usmívala,
že Voloďa prý — — ostýchavec — —
přechází dole — — vyjít nechce — —
druh — — přítel její — — prchli spolu — —
neb pravitělstvo tehdy mělo
též o něj zájem — — o něj hlavně — —
a že prý by ho zavolala...

Mládenec trochu nemotorný
s poctivým hledem bledých očí
mi podal s bodrým gestem ruku
a začal mluvit — bratři Rusi
jsou mistry jazyka i řeči,
a kde ty díš: Dnes venku prší,
Rus hodinovou řečí vytkne,
že arci prší, však dešť onen
má jistý význam, vztah má různý,

jenž nesmí býti podceňován,
ba, zjev ten všední nenápadný
má mnohostrannou zajímavost
po stránce té a vzhledu onom —
tak Voloďa se rozhovořil
— ne o dešti sic, bylo pěkně —
však o kvartýře svojí zdejší,
o domu, kvartýru kde našel,
o ulici, kde dům je onen,
o čtvrti, kde je ulice ta,
o celé Vídni — mluvil svěže
s humorným jaksi zanícením,
že člověk odpouštěl té řeči
i ruskou šíř i ruskou délku.

A Lizoččiny srnčí oči
s obdivem visely mu na rtech
a rtíky její pouze chvilkou
náběhem němým pohnuly se,
neb hlavou kývla — věční bozi,
a tihle mile směšní lidé,
jimž duben žití první lístky
vylákal k slunci, tihle byli
tak nebezpečni carské říši,
že mezi ně a tělo svoje
půl Asie si vsunout chtěla!

A tehdy zvěděl jsem, že vlastně
mou Soňu z doslechu jen znali,
že jmenem jejím zaklepali
na dveře mé jak navštívenkou,
vždyť padli do té švábské Vídně
jak kameny dva do Dunaje...

II.

A přišli zas. A povídali.
I Lizočka se rozmluvila.
když liják Voloďův sláb v posled
na drobnou pršku. Byla směšná
jí vlastně celičká ta Vídeň,
ti Švábi totiž — činovníci,
armáda, katoličtí popi
a zvyky, gesta, obličeje
té samolibé Gemüthlichkeit —
tak očima se usmívajíc
plastickou řečí představila
svou domácí i chodce z ulic,
zjev z tramwaye a různé sceny
z kaváren, parků, restaurantů.
sta zajímavých genrů našla,
kde jiný člověk šel by mimo
a pohledem se nezastavil.

A Voloďa ji při tom hladil
svým zbožňujícím bledým zrakem
po tmavých vlasech, bledých líčkách,
do rtů a očí se jí vpíjel
a po svém mladém obličeji
rozsvěcel plno sladkých světel.

III.

Dny plynuly. Už svěží jaro
se vystřídalo sytou vesnou
a podzim, doba tichých stesků
se střízlivým a smutným světlem
se na Vídeň snes.
»Sufražetka«
zas občas s »nihilistou« přišla
a vysypali čerstvé dojmy.
Leč obsah jejich monologů
už zvážněl valně — nebylo v nich
už zájmu pro tu švábskou Vídeň
a směšnost její — jaksi maně
si začínali vzpomínati . . .
Na matičku Rus rovinatou,
na velké bledé nebe nad ní,
na ruský život, ruské lidi —
však bez smutku a bez tesknění.

spíš jakby nám jen, posluchačům,
to všecko chtěli přiblížiti...

IV.

Ten smutek přišel teprv později.
Za teskliveho odpoledne,
kdy chladný vítr kolem oken
hnal spousty zažloutlého listí,
my samovar jsme roztopili.
A Lizočka, jak spatřila jej,
vykřikla hlasně, jakby baňáč
jí nesl zvěst o náhlém štěstí.
I laskala jej, opatřila
a sama že chce čaje schystat
a sama nám všem posluhovat.
Var šuměl. »Zpívá! kterak zpívá!«
se radovala. »Samovarčík!
Ach, samovar!« s ním mazlila se.
Pak vroucí vodu napouštěla
na odvar čaje ve sklenicích
a podávala: »Ejhle, topas!
Tekutý topas! Čaj lze píti
jen samovarem připravený!
Ach, pijte, baťušky mé, pijte!
Je velký svátek! Pohodujme!«
A sloužila nám s láskou zbožnou

jak kněz, jenž věří, věřícím svým —
co Voloďa svým širým slohem
rozvinul velké theorie,
že pouze samovar dá vskutku
čaj nejlepší a proč jej dává,
čím takový čaj předčí víno
a každý nápoj, vůbec všecko.
A Lizočka pak vzpomínala,
jak nerozdílným společníkem
je samovar všem ruským lidem,
jak putují s ním v železnici,
jak v bystré trojce ruskou stepí —
a neštěstí to, ona že si,
když odjížděli do ciziny,
na samovarčík nevzpomněla!

A když jsme čaje syti byli
a samovar svůj šumot skončil,
Lizočka se mu uklonila
a děkovala něžně vděčně:
»Baťuško samovare, díky!
Spasibo tobě!«

V.

Jindy přišla
— jen na skok, Voloďa stál dole —
kde možno prý lze vidět břízy?...

Že protivné jsou už jí stromy
těch parků vídeňských i lesů,
že břízy, břízy vidět touží,
ty dcery svojí ruské země...
Háj březový mi napad onen
pod Bisambergem u Dunaje,
já poslal ji tam.
Přišli potom
povadlí jaksi, málomluvní,
— A což ty břízy? Našli jste je? —
já vznítit chtěl je k povídání.

»Ach, našli,« Lizočka jen vzdychla.
»Eh!« rukou Voloďa máv pouze.
»Taková mládež — vaše břízky,«
Lizočka teskně vyčítala,
»keříky směšné... Naše břízy
až k oblakům jdou, bílá těla
jsou hrdě na kraj vytýčena
a koruny se výškou klenou —
ach, jenom Rus má ruské břízy.
A jaké nebe je v té Vídni!
Nic velké, nijak nekonečné
a nízko visí — zdejší břízy
si proto vyrůst netroufají,
že prorazit by je snad mohly...

A půda mrtva je tu, mrtva —
v jeseni, kde je všude holo,
zem ruská voní...«

VI.

Jindy zase
Voloďa vážně zasmušený
se zeptat přišel: zdali člověk,
jenž v boj se pustí proti státu
a s pole jde, jakmile vidí,
že vláda všímat si ho začla,
zda člověk taký smí nést jmeno
hrdiny, reka, bojovníka?
Zda není ústup zbabělostí?
Zda k boji nepatří též nésti
důsledky svého přemožení?
A přemožen je — býti poznán
a dát se lapit, neb věc svatá
mít musí nejen bojující,
i mučeníků žádá sobě.
A odpírati mučenictví
je hříchem na té svaté věci —
hle, Rylejev šel na popravu
a Dostojevskij do Sibiře — —

Dušičky bědné, vždyť já viděl,
jak stýská se vám po tom Rusku,

po vůni půdy, po tom nebi,
po břízách, lidech — domovině,
vždyť tohleto já prožil všecko
a chvíle jsou, kdy ještě dneska
zatínám zuby marným steskem
po mráčku kouře Ithaky své...
Mně stýská se — a ty si snuješ
spletené temné theorie
a touha tvoje hledá příkaz
u »svaté věci«!

VII.

Jindy vzali
můj ruský slovník. Četli slova
i přiložený švábský význam.
A vhloubali se do krás řeči
i Turgeněva citovali,
jak oslovuje ruský jazyk...
Jak všecko ustoupiti musí
před plnou mateřštinou jejich!
Řeč plastická, řeč hudby, básní,
řeč mohutná, jak ruská země,
řeč důvěry a hrdé síly!
A oni se zde potýkají
s tou švábštinou a lidem jejím!

Voloďa učí u Berlitze,
Lizočka též má řadu hodin —
však jaké trmácení celkem
a jak má býti za rok, za dva?
A je to život? Stojí za to
pak vůbec žíti? ...

VIII.

Smích jim zmizel
a radost vykradla se z očí.
Zas jednou přišli: »Chodíváme,
kdy možno, večer na nádraží...
na Severní... vždyť lhostejno to,
kam člověk procházkou si zajde,
jen když se pohybuje vůbec...
Tam v proudu příchozích se často
tvář ruská zjeví, ruské slovo
zavadí o sluch... Člověk cítí
zas atom vůně z ruské země...«

IX.

»A kati naši nejsou katy,«
Voloďa jednou poznamenal,
»jak všichni druzí po Evropě.
My nejsme obětěmi jejich,
my soky jsme jim, protivníky.

a oni ctí nás. Není možno,
v nich nevidět kus rytířskosti
a oni rovněž vědí o nás,
že my je zničit chcem — však se ctí.
Náš žandarm — též je ruský člověk...

X.

Tak točily se ty dvě mušky
kol ruské lampy... Přišla chvíle,
že zmizely mi. A já tušil,
že vchod si našly v žhavý plamen
a padly v něj.
Což také stvrdil
mi potom dlouhý dopis z Ruska.
Lev Sergějevič, přítel obou,
mi vypsal všecko. Tajný spolek
vznik ve studentských kruzích Moskvy,
jenž odhlasoval volnost Rusku
a zhoubu násilnické vládě.
Voloďa s Lizočkou šli ubít
dle hlasování policmistra.
Voloďa střelil kamsi k nebi,
měl prvně browning v chvějné ruce,
byl chycen, spoután — Liza prchla.
Nějaký stařík, jeden z vyšších,

máv při výslechu jaksi rukou
a zasmál se — což vyložili
si pro Voloďu jako přízeň
a pustili jej. S cizím pasem
vinníci prchli přes hranice —
a útěk jejich zradil všecko:
svaz tajný, smělé plány jeho
a policie měla práci.
A ostatní prý už mi známo
až na to snad, že tajně psali
do Moskvy z Vídně, že se vrátí,
že ze všeho se vyznat chtějí,
že plánů všech se odříkají
a o beztrestí jen že prosí.
Žít chtějí ve své domovině,
neb bez ní že jim život trýzní.
Dostali neurčité sliby
a vrátili se... Teď je vezou
už v Sibiř — k řece Jeniseji.

IX.

HORROR VACUI.

I.

Tak nutno začít:
Přede lety
my v pluku spolu sloužili,
on rád měl ženy, cigarety,
číš vína, žertík zpozdilý
však rozumějme: vůbec ženy
a vůbec víno. Zvláštní ceny
ničemu nedal v stycích svých:
ni přátelství se vrchovatě
vzdát nedoved — on v měďácích
cit vydával a nikdy v zlatě.

Měl k vojenské i karieře
cit zhrdavého odporu —
vždyť voják dnes se cestou beře
šlapanou od profesorů!
Studium věčné, samá kniha,
hřbet ohne učenosti tíha,
pleš, brejle, člověk-pápěrek!
Ne, císařské kdo nést chce šaty,
má mít, jak Napoleon řek,
především a jen oheň svatý.

A — co dým jizbu naplňoval
a táhlo k ranní hodině —
o touhách těch rád zahoroval
(a v tom byl pravdiv jedině):
Že cítí žár ten v hrudi douti,
že ví, že moh by vyniknouti,
leč komický mu úděl dán:
kasárním dvorem vleče žití
a bude opotřebován,
aniž by moh kdy posloužiti.

Čert aby mír vzal! Mír je pouze
žní zlatou podlých ničemů,
však vrahem bývá smělé touze
a škodou rodu lidskému —
jen válka podstatou je všeho
a zřídlem vzruchu velikého,
vždyť všecky cnosti osobní
a podněty děl nesmrtelných
vyrostly dosud jenom z ní,
jak svědčí příklad lidí čelných — —

tak vyznívaly jeho tužby . . .
On v pluku neměl přátelů,
na jednotvárnost denní služby
a vážnost nadvelitelů

zřel s ironií nepokrytě —
a tomu v jeho konduitě
se ovšem přesný výraz dal
a proto mnohý z důstojníků,
než by se skompromitoval,
střeh se s ním privátního styku.

II.

Jak psáno v dokumentě mnohém
a známo, tuším, dokola,
já dal pak službě Marta s bohem
a přidržel se Apolla —
však jak už člověk v evidenci
má řadu známých existencí,
tak během několika let
já postřehl jsem jeho jméno:
při povýšeních jsem je čet —
leč proti jiným... opožděno.

III.

Až letos — počátkem té války
jej potkám v živé ulici:
z jakési zastrčené dálky
s transportem jede k hranici,
je vesel, k žití plný chuti.

na sklenku vína hned mě nutí,
kde možno trochu povídat —
však přísahá a dává ruku,
že věci zašlé nechá spát —
psí službu, kreatury v pluku.

Sedíme. Cigarety voní
a víno jako topas plá.
— Ta válka... Modlil jsem se o ni,
když modlil jsem se — ta je má.
Já zplesnivět moh kdesi v kleci —
leč Osud smiloval se přeci,
teď, brachu milý, budu kvést,
víš, měl jsem vždycky v sebe víru,
znám, velkého cos ve mně jest —
však kam s tím v chorobném tom míru?

Věř, já z té sklenky svého žití
jsem během roků řádně pil
a nevím, lze-li pochopiti:
já pořádně se nenapil —
ne, vlastně jinak vše to bylo:
mně do duše se protivilo,
co život podával mi pít,
a ďas ví — nebylo přec síly
tu sklenku jeho odstrčit
a žít jak trapist zasmušilý.

Vem ženy — každá chudák jistě . . .
a s mučenickou glorií —
však svatý Pavel na svém místě
už dí: Smrt není trpčí jí.
A svatá pravda. Já to zkusil
a tak si do duše je zhnusil —
teď řekni mi však upřímně:
Čím je ten život beze ženy?
Toť směšno vše . . . Leč mučí mě . . .
A toužím . . . A jsem znechucený . . .

A člověk vůbec — brachu milý,
vždyť jsou to vesměs bestie —
do kultury se zabalili
a krve žívniv každý je —
a každý hloupé já své upne
i k věci třeba nedostupné —
i slunce strhli by, buď jist,
když vystoupne jim uhlí v ceně —
ostatně — jsem též egoist —
však znám se k tomu otevřeně.

A přec: než nějak hnusně válet
se v štěstí jejich špinavém,
já volil raděj prozahálet
své dny v tom míru nezdravém —

podotknout musím: z blízka, z dáli
chodili, by se postarali:
partie vzácné, děvče květ,
tchán hodnostář vždy zazobaný —
a roman moh bych povědět,
jak honily pak ctné mě panny!

— Konečně je ta válka tady!
A já v ni doufám ze všech sil,
že nahradí, čím dohromady
ten mír se na mně prohřešil —
víš — nitro moje. A mé jmeno
zde musí státi ozářeno —
ty dočteš se. Eh, žízniv jsem
tak zvané slávy na té zemi!
Chci znám být všude, lidem všem —
snad proto, že tak zhrdám všemi.

Rci: může člověk nad tu žízeň
světějších citů v žití mít?
A teď mi dává sudby přízeň
i možnost hned ji uhasit! — — —

A jak by viděl tu svou slávu
opírá dlaní horkou hlavu
a sivé oči nehnutě

jsou upřeny kams v neurčito,
kde dým vlá jako perutě,
za nimiž vše je tajno, skryto...

IV.

A válka, válka! Manifesty —
ton heroický v žurnalech —
vojáci hemžili se městy —
nadšení po všech lokalech
marš mnohý, dávno zapomněný,
byl tenory i basy pěný
do bojovného zápalu
lil denně olej v křepkém chvatu
Lippowitz v Neues Journalu,
Kornitzer Siegfried v Mittagsblattu.

A s utajeným zvláště dechem
se četla »zvláštní vydání«,
jež tiskli s konkurenčním spěchem
výrobci novin mazaní,
kde tučným písmem oznámeno,
že přes břeh bylo vystřeleno,
že od finanční stráže rek
na bdělé pochůzce své vzrušen,
sto kozáků hnal na útěk.
A nepřítel že vůbec zkrušen

Až duše hladem zbičovaná
konečně našla potravy:
telegram hlásil jednou z rána
boj urputný a krvavý
a vítězství, jež ku cti říši.
A potom došly zprávy bližší.
Můj z pluku kdysi kamarád
vavřínem ovil čelo svoje,
má povýšení jisto, řád —
leč odnesen byl s ranou z boje.

V.

Do zvěstí nesmrtelných činů,
do slávy vojska vítězné
napadne vždycky černých stínů,
jež zkalí radost z slunce dne:
jmen seznam, jmena divná cizí,
jež přečteš a jež hned ti zmizí,
však děs a bázeň srdce rvou,
že najdeš jedno... Seznam taký
žen, matek zvlášť je lektyrou
a čtou ji zjitřenými zraky...

Tak našel jsem i jmeno jeho
v té truchlé konsignaci jmen —
ne mrtvého, ne raněného.

leč výslovně jen: nemocen.
Že sudbou slavných osobností
stal majetkem se veřejnosti,
já mohl číst pak v novinách,
kdy přijel, kde je v ošetření,
že účast po všech končinách
a k obavám že příčin není.

VI.

Já šel tam. Nemocnice taká
překvapí každou návštěvu:
kam pohledneš, tam život láká
tě k radostnému úsměvu:
vojáci vymytí a čilí
se v chodbách, parku seskupili
a kouří, na rtech žert a smích
po strázních pole, kruté řeži
se octli v říši blažených.
Zle ranění však v skrytu leží.

Jdu, hledám číslo kamaráda.
Před dveřmi jeho pokoje
vojáček-sluha na zem skládá
vak, kufr, koňské přístroje
radostně jaksi na mne civí,
pán jeho je prý zádumčivý

a nedal slova v odpověď,
když on mu hlásil, že se zvedlo
ten špitál šťastně nalézt teď
a přinést kufr, vak a sedlo —

Snad návštěva ho povyrazí.
— Je raněn? — Ani potuchy.
— Co tedy s ním? — Jo, kde to schází?
Je divný ňáký, bezduchý,
nemluví, oči otevřeny,
jak struna leží natažený,
je vnitřně nějak pokleslý —
tak byl, jak dnes ho vidím zase,
když ze šance jej přinesli,
kde vyznamenal tolika se.

— A co se v oné šanci stalo? —
No, Rus tam tedy šanci měl,
v ní kanonů — no, dvacet málo —
a vojáků jak v oulu včel —
a bili do nás jako ďábli,
nám, pane, věřte, oči slábly,
krev tekla nám z nich od hřmotu —
a co nás padlo! No, co chcete?
Těch kulí sypalo se tu,
jako když švestkou zatřesete.

Pán přijel, zaklel. Kanony ty
že vzít chce. Kdo chce s ním, že v před!
Zdvih šavli a už jako lítý
se rovnou k šanci pustí v let
no, vojáci ho mají rádi,
tak celý prapor za ním pádí
jen bodáky se blýštěly —
svým hurá! děla překřičeli.
A ruské kule pršely —
však hoši jako běsi hřměli

A pán můj — dvacet kroků věru
byl přede všemi — v šanci vpad
a pálil do nich z revolveru
a šavlí tepal napořád —
I chlapci naši dorazili,
bodákem, kolbou do nich bili —
až Rus zdvih ruce — patří nám.
I sedne pán můj na lafetu
a prohlíží ty jaté tam
a zapálí si cigaretu.

V tom zavrčí cos nad hlavami
a než bys řasou oka mžik,
zaryje se mu pod nohami
veliký šrapnel. Někdo vzkřik

a něco bouchlo. A to dělo
s chumáčem hlíny vyletělo —
a potom leží dokola
houf lidí — všichni roztrháni —
i pán můj — jako mrtvola
a hlinou pokryt k nepoznání.

My odnesli ho, očistili —
nic — ani stopy po ráně —
otevřel oči v malé chvíli,
však díval se tak ztrhaně —
nic nemluvil, nic nepoznával
a známku žití pouze dával
tím ustrnulým pohledem.
A tak je tady. Dneska za ním
řád, povýšení přišly sem
a já tu věci jeho chráním.

VII.

V pokoji ticho. Natažený
na znaku leží bez hnutí,
široce oči rozevřeny
zří k stropu v tichém ztrnutí,
zavolám — ani slova nedí,
ptám se ho — nedá odpovědi,

a sestra u hlav sedící
upřeně zrak mu pozoruje,
rukou mu jede po líci
a smutně hlavou pokyvuje.

Jdu k lůžku. Neslyšeně dýše —
zřím do nehybných zřítelnic
a mráz mnou prochví: Hrůzně tiše
z nich zeje kamsi v prázdno Nic.
Nic — akord žití dožitého,
nic — hody ducha hladového,
nic — přístav lodi umdlené,
myšlenka slední naší hlavy,
lék každé rány zjitřené
a obsah každé zemské slávy.

VIII.

A k ránu zemřel.
Po půlnoci
vzkřik zoufanlivou bolestí,
s postele skočil a vší mocí
otřásal její pelestí —
i spoutali jej, v lůžko dali —
ztich, zíral zase tupě v dáli,
až přišla ranní hodina.

A ty, čtenáři, můžeš tleskat,
zde umřel voják — hrdina.
Já z pluku znal ho. Requiescat.

X.

MAMINKO MOJE! . . .

Ty černé šaty — syna jedináčka
mi vojna vzala... Ale nepad, nepad
a také nemoc mi ho nezkosila —
snad ani práva nemám v těchto časech
mít smutek po něm, ač jen láska ke mně,
jen láska ke mně zhubila mé dítě. —
Můj dobrý Teddy — máte trpělivost
vyslechnout neštěstí mé, pochopíte,
že octla jsem se v sběhu událostí,
jež nemohu si nijak srovnat v hlavě?
Můj dobrý Teddy!... V podzim mého žití
mi přišel jako záříjové slunce
— let beznadějných čtyřicet mi prchlo,
když narodil se mi můj jedináček —
a světem byl mi, když jsem opuštěná
ve světě stála... To vám bylo dítě!
Když jako student sedal nad učením,
já musila s ním všecko prodělávat,
já zkoušela ho, já s ním časovala
latinsky, řecky, tvarosloví, skladbu
maminko, pomoz! — věřte, pane drahý,

já mohla klidně jít s ním k maturitě
a jistotně bych byla nepropadla!
A tímhle soužitím má zmládla leta,
a všecko bylo ve mně osvěženo —
jak starý kaštan, když si v teplém září
zakvete znovu! A tak šlo to dále:
už právníkem byl Teddy, už měl kníry,
leč pro mě stále zůstal jaksi hochem
a chtěl jím zůstat. Já si často řekla
(a řekla teskně): tohle všecko mine
a musí minout, do světa ti půjde
a odpoutá se — připravit se nutno
a uvolnit ho raděj dobrovolně,
než zpřetrhá ti rázem svazky duše —
a tak jsem o něj rozdělit se chtěla
i posílala jsem jej na zábavy,
divadlo, koncert, věneček a výlet,
kde mladý člověk seznámí se, najde
styk přátelský či dívku, která maně
pak společensky dál jej vychovává —
ne, smál se pouze, pohladil mi líce:
Maminko s tebou! — S ním jít musila jsem,
když vypravil se... Tak mi, pane, zůstal
a tak jsem, myslím, smrt mu připravila...
Pták moudřejší je, myslívám si často —
když mládě opeří se, létat může,

sám vyvede je z hnízda, letět nechá
a na dále žít samostatným žitím —
neb večer s ránem spojiti se nedá,
pták ví to, ale, bohužel, ne člověk.
A to je tuhý, nenapsaný zákon,
kdo poruší jej, sám se pokutuje...
Můj Teddy zůstal dítětem a hochem,
já maminkou mu. Bývá obyčejem,
že mladý muž rád (jako by se styděl
dát průchod vřelým citům lásky k matce)
cit obaluje drsnou tvrdou korou
a na cynika si tak trochu hraje —
můj Teddy ne. To »maminko má« jeho
vždy znělo dětsky poctivě a teple —
mé dítě drahé!...
A teď přišla válka
a narukoval. Nemohu vám líčit
tu chvilku posledního rozloučení
a vše, co potom přišlo. Den mi plynul
jen v trapném vyhlížení listonoše,
zda nese něco. Blížil-li se k domu,
já muka vystála, než schody přešel
a přines psaní — byla nová starost:
já počítala, jak už dlouho tomu,
kdy list byl napsán, co vše od té doby
se státi mohlo — — map jsem nakoupila

a studovala každý pohyb vojska
a stopovala železnice, cesty
a hádala, kde as je dítě moje...

To byly dny mé. A ty noci, pane,
kdy každé pomyšlení padne na vás
jak balvan hrozný, každá obava se
jistotou stává — oči tonou v slzách,
a hlava hoří, člověk pak se modlí
jen proto, že už v zoufalosti neví,
kam prchnout sobě... Noc je beze spaní
jak moře dlouhá — a když někdy k ránu
zmučená duše v polosnu se zklidní,
tu náhle zřetelně vám v uchu zazní:
Maminko moje! — —
Ach, je konec všemu!
Psal obden. Často denně. Vždy mě těšil,
jak myslil, že mě právě těšit může.
A já zas jemu psala. By se šetřil
a pozor dal, by nemoc neulovil,
by nepil nikde z vody znečištěné
a jídel nejed polouvařených —
leč o svých mukách neřekla jsem slova.
A poslala mu teplé zimní prádlo
a všecko možné — bože, byl mým světem
a životem byl celým žití mého!

— A tohle poslední je lístek jeho.
Toť všecko teď, co po Teddym mi zbylo.
Zde vidíte: že příštího dne půjde
v bitevní čáru, a dál — — bože, bože,
ubohé dítě, jediná já mohu
rozumět tomu, jediná já vidím
do duše tvojí — nemám prý mít strachu,
když bude nejhůř, dá se klidně zajmout
— to »klidně zajmout«, vidíte, to napsal —
živ chci se vrátit, maminko má, k tobě.«
a tohle napsal jenom pro mé oči,
jen pro mou chvějící se starou duši.
Dětinským způsobem svým chtěl mě těšit —
a zatím hleďte: modrým razítkem tu:
»Úředně prozkoumáno«. Potom řádka
inkoustem psaná: »Praporčík E. L—s
byl pro zbabělost tuto oznámenou
válečným právem zastřelen.«
Můj Teddy!
A takhle, pane, vraždí taky láska —
i láska k matce — —

XI.

DRAMATIS PERSONAE.

Prásk novinami: »Zatracení šmoci!
Už i v té mrazné hruze velké dramy
se zařídili drze po domácku
a troufají si prodejnými pery
ji komentovat, určovat a třídit!
Ba, jak by nestačilo, že dá voják
na sněžné pláni v útrapách a strázních
své zdraví, nervy, krev a vůbec všecko
v zápasu sázku — clown ten přesvědčení
jist skálopevně, že na pomoc jeho
stát celý čeká, hází celý příval
slov nehorázných v nepřátelský tábor,
lže, vtipkuje a pomlouvá a špiní —«

A hejtman, silák, jenž byl poslán z pole,
by napravil si porušené nervy,
si zlostí odpliv. Seděli jsme spolu
při sklence čaje v tiché kavárničce.
Kdys náhoda nás svedla a druh druha
zachoval v blahovolné upomínce —
tož sešli jsme se.

»Nemám, prosím, pravdu?«
— a zabod ve mě poctivý svůj pohled —
»vždyť snižuje-li mi kdo nepřítele,
mě snižuje tím, snižuje můj zápas,
v němž dnes či zítra mohu život ztratit.
Jsme lidmi čestnými, ne podlou zvěří
a tato válka tak je vážným aktem,
že neměl by jej takto karikovat
lecjaký pitvorný a mělký šašek!

Už v poli vřelo to v nás, když nám přišly
noviny k očím. Každý přehmat zlobí,
jenž sahá v obor naší právomoci:
my bojujeme, nám nepřítel patří
tak, jak my jemu. Utít každou ruku,
jež sáhne na něj špinícími prsty!
Jak inkoust v krev se mísí, znečistí ji.
A což když šmok se zladí na básníka
a Homerem se stává našich činů!
Zalk by se člověk odporem a zlostí,
když vylíčí nás, kujon lehkovážný,
jak střelce sváteční, již dají ránu
a zajíc-nepřítel už upaluje.
Což myslí opravdu, že bez námahy
lze vzíti zákop, prapor, pušky, děla?
Jak možno měřit domovnickou mírou

dějinné věci? Nepřítel tu stojí,
cit povinnosti naší se tu sráží
s tou povinností jeho, zabíjíme
člověka člověk bez záští a hněvu
a víme všichni, že jsme beze viny.

A věřte, pane, že v tom moci vyšší,
tajemných plné zákonů a řádů,
jsou zúčastněny. Chápeme je pouze
dle účinků a podle známek jistých.
Na příklad: známa věc ta o předtuchách.
Mám spoustu dokladů teď: přijde voják
v předvečer boje, odevzdaně hlásí,
že zítra padne. Že tak cítí zřejmě.
A hlásí bez bázně to, jak by Osud
mu celou duši pronik přesvědčením,
že nutno tak a ujít že už nelze.
A padl. Dvacet, třicet jich tak přišlo
té války během ... Nebo: stojí děla,
je bezvětří, po nepříteli není
do dáli šíře potuchy ni slechu.
A děla najednou se rozezvučí
kovovým stenem, jako psi, když kňučí
po jídle pro hladové jícny svoje —
a druhý den je jistojistě bitva ...

I pověry jsou, jež se stanou pravdou:
vzít něco zabitému nepříteli
smrt přivodí ti. Ať to plášť či šavle,
či tobolka či knoflík uniformy.
Smrt žárliva je na věci své říše
a vojáci se o tom přesvědčili
a střežili se. Rus pad, jehož kabát
zdobila hvězda plná briliantů —
já po očku se díval, zda z mých lidí
ten onen přece chtivě po ní sahne —
a nikdo nesáh — měli zkušenosti...
A nebo: znáte Böcklinův ten obraz
Mlčení lesní? Jakýs jednorožec,
zasněnou nahou dívku na svém hřbetě,
ze šera stromů vyrazil a stana
zří vyboulenым tajuplným okem
do vzdáleného slunečního jasu?
Oh, jaká limonada! Duše lesa
je příšerná, je plna děsných stínů,
hrozebných zvuků, vysmívavých ozvěn
nemluvím o tom, jak les řve a křičí,
když praští do něho sta kulí z pušek
a zasažené stromy naříkají,
jak nikdy nedovede bolest lidská —
ne, kdo jen jednou patrolou jím prošel
a slyšel ševelit tu duši lesa

ztajenou hruzou, kdo ten úžas zaslech,
jenž chvěje jí, když zabloudilá koule
proletí náhle stromu korunami —
ten poznal ji a už ji nezapomní.
Jsem člověk nebojácný, ale věřte,
že neshasne-li v dalším běhu války
lampička žití mého, přísahám vám,
že nevkročím už v šelestnou tu hrůzu,
již lesem zvete . . . Na vojně se pozná
rub všech těch půvabů, jež staré básně
vám vyličují. Příroda, říš děsů,
je mátí bezcitnou svým bědným tvorům,
že zoufal by si člověk, zrak-li vnoří
v ty líce její. Když se rozepíná
vám nad hlavou to rozhvězděné nebe
a vy v té dálce cizí jste jen hříčkou
Osudu svého, jemuž nejste více,
než mraveneček jdoucí přes silnici,
či tráva u cesty, jež v příští chvíli
být sťata může prutem uličníka,
a tyhle tisíceré třpytné hvězdy
zří studeně k vám, jak už dívaly se
k všem milionům bezradných těch očí,
jež kdy k nim zírávaly — tu já vaše
se scvrkne zoufanlivou nicotností,
že zatoužíte dostat se co nejdřív

jak zrnko písku pod to kolo Dějin,
by zdrtilo vás...

A ti šmoci hlásí,
že z téhle války vyjde pokolení
velikých duší. Kdo v líc Smrti zřeli,
prý silni budou. A prý era nová
nastává světu!

Silně pochybuji,
že nástroj, jenž byl takto potřebován
při žatvě Smrti, můž být ještě něčím
v Života říši. Že ty bědné duše,
prováté všemi tony příšernosti
a rozšlehané hrůzami a děsy,
by mohly karyatidou být ještě
při stavbách příštích časů. Ne, my budem
byvšími lidmi. Zrak náš bude hledět
za silou vydanou, za velkým dějem,
v němž nepatrným atomem jsme byli —
v líc Minulosti...«

Hejtman zadíval se
do plochy stolu přimhouřeným zrakem.
Pak mávl rukou: »Veliké to drama
je složeno ze sterých menších dramat
a kdož v nich vystoupili v činné roli,

zle zaplatí to. Dokladem jsem čerstvým.
Mých nervů sílu dramka má mi vzala.
A tak to přišlo. Byla tuhá srážka.
Kde — lhostejno to. K večeru už bylo,
my ustoupili. Nepřítel vzal pole
a při pochodních — viděli jsme z dálky
je míhat se jak svatojanské mušky —
pohřbíval padlé. Víte, pohřby v poli
jsou primitivní. Jáma, do ní trupy,
jež přikryjí se nehašeným vápnem
a vrstvou hlíny. Hlíny často tak tak,
že dešť-li přijde, trčí ztuhlé údy
ze siré země. Všechno to — je válka,
ta nevede se esencemi z růží,
leč tvrdě, drsně. Tedy k mému ději:
za rána sprchlo. Hlídky ohlásily,
že nepřítel jim v noci zmizel z očí.
My postoupili. Vedl jsem svůj prapor
po místech včerejšího zápolení.
Tu v dálce zřím ten hromadný hrob jeden,
jenž barvou čerstvé rozkopané země
se odráží od rezavé kol trávy
a u hrobu pět prapodivných postav,
dřepících bez hnutí a beze hlasu.
Dám koni ostruhy — teď představte si:
pět lidí — lidí? nějakých pět tvorů,

leb, tváře — bláto, krev a spálenina,
na místě očí — zkrvavené důlky,
šat rozežrán a zžehnut tak, že nelze,
zda Rusi to, či někdo jiný, říci —
tak sedí tu. A stále beze hnutí.
Já porozuměl. V bezvědomí jsouce
poslední službou byli obslouženi,
jež údělem je v poli vojákovi.
Dešť k životu je vzkřísil v jámě mrtvých
a ranění ti vylízali k žití.
Leč rozžhavené vápno hrobu vzalo,
než pustilo je zase na vzduch volný,
clo Smrti od nich — všecka sídla smyslů,
a teprv pak jim dalo jíti k světlu,
když uvidět ho více nedovedli.
Tak dřepěli — ne mrtvola, ne člověk.

A já — já komandoval deset mužů,
dal přiložit a pálit. Než třesk výstřel,
ty hrůzné zjevy, jak by ucítily
svých bližních blízkost — zdvihly rudé ruce.
A to a záblesk pušek ještě kmitlo
se v očích mojich. Prý jsem sletěl s koně
jak strom podťatý.

Prozatím to bylo
mým sledním na bojišti vystoupením.

Teď léčím nervy. Nervy? Rozpoznali,
že nervy prý to ... Říci chci jen ještě,
jak drama takové jak tato válka
ty běžné dosavadní lidské pojmy
na hlavu staví. Hleďte ten můj případ:
Já bez rozkazu zahladil pět lidí,
pět raněných, pět lidí beze zbraně,
ba, ruce zdvihali — pět vražed tedy,
a přece, myslím, nemám v živobytí
zásluhy lidštější ... A teď tu trčím,
sláb jako třtina. Od té chvilky — konec.
To tedy je ta silná generace,
jež z pole přijde. Ostatně: že přijde?
Eh, věřte, čítám horečně ty týdny,
jež určili mi. Rychlík nestačí mi,
až navracet se budu k naší frontě —
a vím už, tam jak nervy svoje spravit ...«

A zadíval se na stůl. Zavřel oči
a svěsil hlavu. Předtuchu měl? Přání?
Když vzpřímil se zas, zaťusk silně prsty.

— —

XII.

EPILOG.

SESTRA SYLVIA.

Mé drahé dítě, mohla bys jen sníti,
jak jara tvého by to bylo právem,
o divadlech a zábavách a modách,
milostných listech, o novelkách srdce —
sta jiných sní tak i v těch tvrdých časech,
sta jiných otáčí své mladé hlavy
jak slunečnice k slunné stránce žití —
i ty bys mohla...
Jak jsi pochopila
svůj ženský úkol v době všeničící!
Jak jiný smysl našlo srdce tvoje
dnům svého mládí!
V síni nemocnice,
v té říši ran a bolestí a krve,
v tom útočišti všech, kdož krokem Dějin
v dalekých pláních byli rozdrceni —
v čepečku bílém se jak paprsk kmitáš
a měkká ručka tvoje myje rány
a mění obvaz, urovnává polštář,
co zrak tvůj jasný bolest jejich hladí
a jímavý hlas posilu jim vlévá.

Ne záchvat humanosti, modní rozmar,
tlak náboženství, mystická ne touha
se dáti v obět — nic nebylo z toho.
Tak samozřejmou ti ta dráha byla
jak hvězdám světlo jejich, jak je vůně
vlastností květin. A jsi bezstarostnou,
ne, že bys neznala, jak blízko k hrobu
je z této síně, jejíž vzduch ty dýcháš —
ach, znáš a víš, jak lehce Smrt tě může
vzít sebou, když jde tiše sálem tvojím —
tvá bezstarostnost údělem je duší
veselých, čistých. Kdo ji má, jí nezná,
ta vyzařuje duhami jak demant
jen pro jiné. Ty duše dobrá, nevíš
nic o své hloubce, nic o zářném světle.
Ti vědí o něm, dům kdož opouštějí,
tví drobní vojáčkové-prosťáčkové
a zjev tvůj řadí k obrazům těch světic,
jak z legend vznícených jim trvá v duši.
Ti věděli, kdož předčasně tam hasli
v tvé náruči a ve ztrhaných zracích
svit díků tobě ještě zapálili.
A já vím o něm, duše tvé stín věrný.

Nad kolebkou tvou před dvacíti roky
já psal ty tiché dramy, jimiž láme

Vás ženy život.

Toužíval jsem potom
ti jako krunýř dát svou hořkou skepsi,
svou nedobytnou vnitřní osamělost,
poznatky lidí, spoustu zkušeností,
jež zaplatil jsem draze na své cestě
a všecko marně. V demantové duši
máš čistou dobrotu a slunnou víru
i naději zdroj stále tryskající.

Tvým Osudem být — vše bych tak ti nechal.

Leč Osud vydá Životu nás v pospas
a ten je brutalní a bezohledný.
Vím, kterak umí vytrhati růže
a zasít blíny. Vím, jak tvrdou pěstí
dovede na prach rozbít zářný demant.
Jak umí rdousit čistou, bílou víru
a když se modrý zrak už v sloup jí točí,
jak zachechtá se surově a drze.
Vím vše a vím, že on se nezjinačí . . .
Vše může přijít . . . Život zradí všecky,
kdož jdou jím . . . Zradí jistě, bezohledně . . .

Sylvie, v tom svém světé utrpení
snad vidíš, v ničem stálosti že není:
i sebe krutší bolest přec jen mine

(leč za prvou hned řetězem jdou jiné)
a radost je jak slunce: teď se ztratí
a za chvíli zas tamhle stěnu zlatí,
pak vůbec zmizí. Přijde zítra? Ano.
(Jen nebude-li zamračené ráno.)
A lidské já — jak vratkou pavučinou
je spjato s tělem! Vidíš je, jak hynou,
jak každý je tu s radostmi a žaly
nic nevážící všední atom malý —

měj rovnováhu duše stálou, klidnou,
jak pro čas zlý tak pro pohodu vlídnou,
před sevšedněním chraň ji čistou, ryzí,
a nedej svlect ji z bílé její řízy,
měj hrdost, chudákům jež neublíží
a před mocnými čela neponíží,
trp tiše, sama, když tě Život raní,
neb s cizím hořem není slitování — —

A potom — v konci dráhy světlo svítí,
pár voskovic. My ženem se tam chvatem.
A kdyby Život chtěl tě vleci blátem —
vždy můžeš Atropě své nůžky vzíti
a vzdorně vrátit násilníku žití!

OBSAH:

LIBRARY
AUG 22 1990
UNIVERSITY OF TORONTO

Tiskem Dr. Ed. Grégra a syna v Praze.